

Rodna gruda

Št. 7 1955

PRINTED IN YUGOSLAVIA

IZ VSEBINE: Jugoslavija in mir — Jugoslavija doma in po svetu — *Cv. A. K.*: V domovini je umrl — Smrt plemenite žene in zavedne matere — *Tomo Brejc*: Florijan — Po gredah slovenske kulture — *Ina Slokan*: Dve sto let že kopljejo premog v Zagorju — *France Močilnikar*: Zagorje danes — Kako je uspel zdravstveni teden v Beli krajini — *Cv. A. K.*: Harvey Gregory Prusheck, slovensko-ameriški slikar (v spomin ob 15-letnici njegove smrti) — *Vera Petkovič*: Svetilka brez plamena — *Ina Slokan*: Po stezah in poteh drage domovine — *Ina Slokan*: Pri tistih, ki vidijo z mrtvimi očmi — Po domači deželi — *Prežihov Voranc*: Samorastniki (nadaljevanje) — Petelinček se je ženil (koroška narodna pesem) — Domovina na tujih tleh — Dom in družina — *Ivan Cankar*: Sla si mimo (pesem) — Mladi rod — Pastirska (koroška narodna pesem) — Pero izseljencev — Sto dvajset telovadnih društev iz vse Slovenije je nastopilo — Lepa zmaga jugoslovanskih nogometašev v Italiji

Naslovna slika: Novo mesto (foto «Slovenija», Ljubljana)

PRIJETNO JE OB ŽETVI . . .

Rodna gruda, glasilo Slovenske izseljenske matice v Ljubljani. — Ureja uredniški odbor. — Odgovorni urednik Tomo Brejc. — Izhaja desetkrat na leto. — Poštšina plačana v gotovini. — Naročnina: ZDA letno 2 dolarja, polletno 1 dolar. — Francija: letno 500 frankov, polletno 250 frankov. — Belgija: letno 70 frankov, polletno 35 frankov. — Holandija: letno 5 guld., polletno 2,50 guld. — Zah. Nemčija: letno 8,40 mark, polletno 4,20 mark. — Argentina: letno 2 dolarja, polletno 1 dolar. — Jugoslavija: letno 500 din, polletno 250 din. — Uredništvo in uprava: Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva c. 5/1.

JUGOSLAVIJA IN MIR

V času, ko velik del človeštva proslavlja desetletnico ustanovitve OZN in ko so postali glasovi proti grozotni oboroževalni tekmi obeh svetovnih taborov vse močnejši, ni naključje, če se v povezavi z besedo mir vse pogosteje omenja tudi beseda Jugoslavija.

Se več — ne bi bilo niti točno, če bi trdili, da Jugoslavija bolj kot morda katerakoli druga sicer večja država sodeluje samo pri današnjih prizadevanjih na svetu, da bi se zmanjšala mednarodna napetost. Ne, mir je bil Jugoslaviji osnovno vodilo že od vsega začetka in v vsem času njenega obstoja. Ne bi bilo nove Jugoslavije, take kot je danes, če med zadnjo vojno ne bi bilo v prsih sto tisočih Jugoslovancev silne borbene volje, da se z orožjem upro nasilju in s tem prispevajo k čimprejšnjemu koncu vojne ter ponovni vzpostavitvi miru. Zato, ker je zapala v pravično odločanje bodoče mirovne konference, se je jugoslovanska vojska leta 1945 umaknila iz osvobojenega Trsta, in iz iste težnje po miru je lani, čeprav s težkim srcem, vendar v prepričanju, da bo to koristilo dobrim sosedskim odnosom, podpisala z Italijo znani Tržaški sporazum. V tem duhu je urejevala tudi odnose z drugimi sosedi, med katerimi je nekatere, čeprav z njimi še niso bila rešena vsa sporna vprašanja, na pr. z Avstrijo in Grčijo, spremenila v svoje dobre prijatelje.

Ce je v preteklih letih razen tega, zaradi pritiska z Vzhoda, vzdrževala na svojih mejah sorazmerno veliko vojsko in dajala za svojo narodno obrambo večji delež narodnega dohodka kot sleherna druga država v Evropi, je bila to morda doslej še vse premalo pravično ocenjena usluga svetovnemu miru. Samo jugoslovanska budnost in žrtve so takrat preprečile vojaško avanturo, ki bi se po vsej verjetnosti razvila v novo splošno vojno. Kljub težkim okoliščinam pritiska in dejstvu, da je v nasprotju z izolacijskimi načrti vzhodnega bloka navezala plodno in koristno sodelovanje z drugimi narodi, zlasti na zahodu, pa Jugoslavija prav zaradi svoje miroljubnosti ni stopila v zahodno vojaško Atlantsko zvezo. In ko so v zadnjem času vzhodno-

evropske države pokazale težnjo, da bi se dosežanje hude motnje v odnosu do Jugoslavije odstranile, je Jugoslavija z dobro voljo to možnost normaliziranja odnosov sprejela. Nedavni obisk najvišjih sovjetskih državnikov v Beogradu je v tem oziru dokončno odprl vrata bodočemu mirnemu sodelovanju na enakopravnih osnovah.

Nekateri svetovni komentatorji, ki hlastajo za senzacijami, so sicer ob beograjskem sestanku jugoslovanskih in sovjetskih državnikov poskušali dvigniti val prahu oziroma izvajati iz tega celo vrsto ekstremnih sklepov. Eni so s škodoželjnostjo govorili o sovjetski Canossi in Titovi zmagi, drugi pa o tem, da se je Jugoslavija spet vrnila v sovjetski blok oziroma da se je sovjetski delegaciji posrečilo vsaj razbiti Balkansko zvezo in doseči nevtralizacijo Jugoslavije. Vse te trditve so seveda samo plod domišljije, tembolj, ker je bilo ob koncu razgovorov objavljeno sicer obširno, a dokaj splošno poročilo, ki ne more nuditi osnove za kakršnekoli druge postavke, kot samo za potrditve realistične ocene položaja z željo po miru.

Nedvomno, da je Jugoslavija s svojo dosežanjem dosledno miroljubno in svobodoljubno politiko, podprto z odločnostjo braniti svojo neodvisnost proti vsakomur, vnesla v svet politično dogajanje novo kvaliteto, kvaliteto, ki jo je še povečalo dejstvo, da je postala Jugoslavija prav zaradi specifične graditve demokratičnega socializma tudi v tem pogledu zanimivost številka 1. To kvaliteto, ki daje Jugoslaviji nedvomno veliko večjo vlogo kot bi sicer izhajala iz njene številčne velikosti, so morali priznati vsi, ki so menili, da je za urejanje mednarodnih in notranjih zadev dovolj politika sile. Če so torej drugi spremenili svojo politično smer, je to samo pozitiven znak v svetovnem dogajanju in optimističen uвод v nadaljnji razplet. Kar pa zadeva Jugoslavijo, se njena pot tudi z beograjskim sestankom v ničemer ne spreminja. Načela o miru, nemešavanju, nenapadanju, koeksistenci in sodelovanju, poudarjena v skupni jugoslovansko-sovjetski deklaraciji, so prav ista, za katera se je Jugoslavija že vselej potegovala. Se več — vso deklaracijo

preveva duh OZN, najvišjega jamstva za ohranitev miru na svetu. Samih notranje-političnih vprašanj na sestanku vkljub začetnim poskusom enega partnerja niso obravnavali oziroma so nasprotno v skupni deklaraciji ugotovili, da so ta vprašanja, vključno način socialistične graditve, izključno notranja zadeva sleherne države same.

Ker se torej pot Jugoslavije, kljub novim stikom z Vzhodom, ni spremenila, so ostali tudi njeni odnosi do Zahoda neokrnjeni. Konferenca zastopnikov treh zahodnih velesil Jugoslavije, ki je bila konec junija v Beogradu, je to potrdila. Isto velja tudi za Balkansko zvezo, samo da se je zdaj, ko se je neposredna nevarnost morebitnega napada na tri balkanske države občutno zmanjšala, težišče sodelovanja prešlo z vojaškega področja na druga, kot so zlasti politična, gospodarsko in kulturno sodelovanje. Sklep o ustanovitvi balkanske posvetovalne skupščine, ki ga je jugoslovanska skupščina že odobrila, sta pred kratkim ratificirala tudi turški in grški parlament. O nezmanjšani nadaljnji osestranski politični aktivnosti jugoslovanske države govorijo končno med drugim tudi napovedani obisk grškega kraljevskega para septembra v Jugoslaviji, potovanje predsednika Tita v Francijo in sprejeta vabila za obiske v Abesiniji, Egiptu in Libanonu.

Toda, če je sovjetski obisk v Beogradu pomenil senzacijo, pa sta bila naslednja obiska predsednika burmanske vlade U Nuja in predsednika indijske vlade Nehruja nič manj pomembna manifestacija pri utrjevanju svetovnega miru. Jugoslavija je v tej borbi za mir znova stopila vidno v ospredje. Pri tem ni šlo samo za izraze prijateljstva med narodi teh dežel in zahvalo za toplej sprejem, ki ga je bil deležen na svojem lanskem obisku v teh deželah jugoslovanski predsednik republike, ampak predvsem za zgodovinsko premostitev razdalj, ki so doslej geografsko in duhovno razdvajale evropske in azijske narode. Čeprav je bil sovjetski obisk v Beogradu pred tema obiskoma, je bil vendar v nekem smislu njuna posledica.

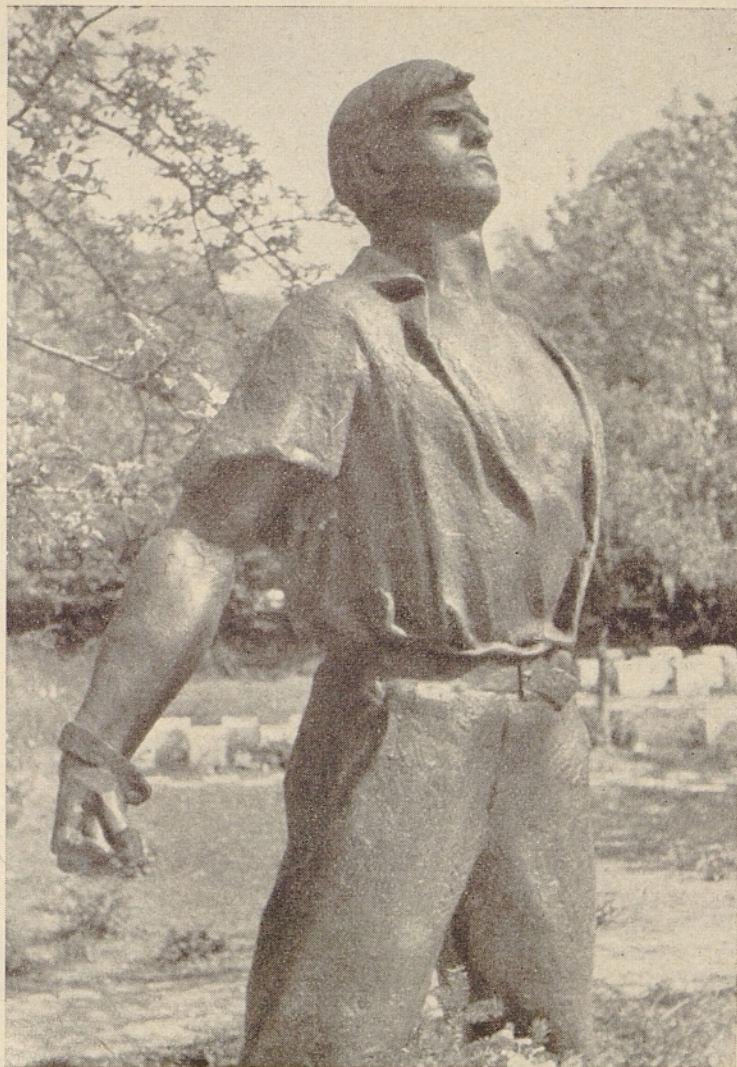
Prav novo nastajajoča skupnost miroljubnih narodov, ki se nočejo vključiti v noben blok, je morala slej ali prej privedi do popuščanja mednarodne napetosti. Neodvisni narodi, med katerimi igrajo vodilno vlogo Indija, Burma in Jugoslavija, ne predstavljajo nobene tretje sile, kot to nekateri na hitro označujejo, čeprav so res neka tretja skupina držav med vzhodnim in zahodnim oboroženim taborom, kajti prav te dežele zastopajo stališče, da sila v razvoju človeštva ne sme biti edini činitelj. Njihova moč je v moralni sili, v aktivni zahtevi, da vsi narodi, veliki in majhni, žive svobodno in v miru. Zaradi tega te države tudi niso nevtralne in pasivne. Nasprotno, te dežele so zelo aktivne, aktivne ne samo v svoji pogumni pripravljenosti, da branijo svojo neodvisnost in gradijo doma nov družbeni red, ampak tudi v odgovornosti za usodo človeštva nasploh. Prav te države so prve dvignile glas o grozotnem nesmislu atomske vojne in uveljavile potrebo o dejavni koeksistenci držav z različnimi družbenimi sistemi.

Blokovska politika in politika sile sta doživeli neuspeh. Težnja po miru je pri narodih vsega sveta vse močnejša. Kolonializem na vseh kontinentih odмира. Bandunška konferenca azijsko-afriških narodov je bila ne le mogočna manifestacija skupnih teženj mladih neodvisnih narodov, ampak tudi napoved novih odločilnih činiteljev, ki šele vstopajo v areno mednarodnega dogajanja. Ob takih dejstvih je moralo priti tudi do konkretnih znamenj popuščanja napetosti med velesilami obeh nasprotnih taborov. Končna rešitev avstrijskega vprašanja, spravljivo vzdušje na jubilejnem zasedanju OZN v San Franciscu in četverna konferenca v Zenevi so samo nekatera prva dejstva, ki so nastala kot posledica novega stanja.

Vloga Jugoslavije, ki ni samo zemljepisno na prehodu med vzhodom in zahodom, ampak je tudi z aktivno politiko miru in neodvisnosti že doslej veliko prispevala k zmanjšanju mednarodne napetosti, postaja zato danes toliko večja.

Predsednik Burme U Nu s spremstvom in podpredsednik Zveznega izvršnega sveta Aleksander Ranković med gorenjskimi dekleti

Kip talca v Begunjah

Na Dan vstaje 22. julija
 so se Slovenci s toplo mislijo
 spomnili vseh tistih,
 ki so v velikem vseljudskem uporu v zadnji vojni
 padli kot borci, talci ali umrli
 v koncentracijskih taboriščih
 za svobodo in neodvisnost in lepšo bodočnost
 drage domovine.

Jugoslavija doma in PO SVETU

PREDSEDNIK BURME NA OBISKU V JUGOSLAVIJI

Po drugi svetovni vojni je v Aziji nastalo več neodvisnih držav, med katerimi je tudi Burma. Ko je lani ob koncu leta predsednik Jugoslavije maršal Tito obiskal Indijo, je obenem posetil tudi Burmo, kjer je bil nadvse prisrčno sprejet. Ob tej priložnosti je povabil burmanskega predsednika U Nuja, da obišče Jugoslavijo, je predsednik U Nu nedavno ta obisk vrnil. Jugoslovansko ljudstvo je njega in njegovo soprogo sprejelo z vso prisrčnostjo, saj je narode Jugoslavije in Burme privedla na pot prijateljstva podobna zgodovina, polna trpljenja in bojev za svobodo. Tudi danes obe državi družijo skupna pot. Prekinili sta z zaostalo preteklostjo ter krenili na pot napredka. Predvsem pa je obe državi združila želja po miru in za razumevanje med narodi.

Predsednik burmanske republike U Nu je na svoji poti po Jugoslaviji obiskal tudi Slovenijo. Ogledal si je naše tovarne in se pomenkoval z delavci. Bil je v Litostroju, na hidrocentrali v Medvodah, v kranjski tovarni kinoprojektorjev in električnih števcov »Iskra«. Obiskal je našo otroško kliniko, se pomenkoval z zdravniki in znanstveniki, s slovenskimi političnimi in kulturnimi delavci. Povsod je bil sprejet s toplimi čustvi velikega iskrenega prijateljstva in prepričani smo, da je odnesel v svojo daljno napredno deželo lep spomin na Slovenijo.

JUGOSLAVIJA IN ZDRUŽENI NARODI

10-letnico ustanovitve Organizacije Združenih narodov bo Jugoslavija slovesno proslavila. Proslavo bo organiziral poseben odbor, ki bo za to ustanovljen. Jubilej Združenih narodov bodo proslavljali s številnimi prireditvami. Glavna slo-

vesnost bo 24. oktobra v Beogradu, na dan, ko je bila pred desetimi leti uveljavljena Ustanovna listina Združenih narodov. V vseh mestih Jugoslavije bodo v šolah, podjetjih in klubih slavnostne akademije, za katere skrbno pripravljajo umetniške sporede. Direkcija jugoslovanskih pošt bo izdala posebno serijo znamk. Izdelan bo tudi dokumentarni film »Jugoslavija in Združeni narodi«.

PREDSEDNIK INDIJSKE VLADE JE VRNIL OBISK

V juliju je predsednik indijske vlade Nehru izpolnil obljubo, ki jo je lani dal predsedniku Jugoslavije, ko je bil ta v Indiji, in vrnil obisk. Visokega indijskega gosta je Jugoslavija sprejela z vso prisrčnostjo in nepopisnim navdušenjem kot svojega velikega prijatelja, kot znanilca mirnega sožitja med narodi in poborniki novih odnosov v svetu. Med svojim bivanjem v Jugoslaviji si je predsednik indijske vlade ogledal razne kraje naše dežele in se razgovarjal z našimi ljudmi. S predsednikom Jugoslavije sta uspešno zaključila vrsto pomembnih političnih razgovorov, o katerih je bila izdana skupna izjava. Oba državnika sta z zadovoljstvom ugotovila razvoj političnega sodelovanja obeh držav, ki se v svojih medsebojnih odnosih ravna po načelih mednarodnega sodelovanja ter sta dosegli medsebojno zblizanje in odnose toplega prijateljstva, ki so odraz čustev njunih narodov. Dalje sta bila predsednik republike in predsednik vlade soglasna, da pride zaradi boljšega spoznavanja gospodarstev obeh dežel čimprej do izmenjave gospodarskih misij ter da se še bolj okrepi vzajemno sodelovanje med obema državama na znanstvenem, tehničnem in kulturnem področju.

Podružnica Slovenske izseljenske matice v Murski Soboti

Tudi iz Pomurja in predvsem iz Prekmurja živi v svetu precej rojakov. Naseljeni so v raznih evropskih državah, veliko pa jih je tudi v Ameriki. Tudi njim veže na staro domovino topla vez in leto za letom dobiva tudi ta košček slovenske dežele vedno več obiskov rojakov. Lani je obiskalo Prekmurje nad 150 izseljencev in kakor sklepamo iz pisma, bo tudi tam letošnji obisk številen. Ze precej časa deluje v Murski Soboti pododbor Slovenske izseljenske matice. Nedavno pa je bil ustanovljen še pododbor Izseljenske matice za Pomurje. Predsednik tega pododbora je Manko Golar iz Gornje Radgone, tajnik pa Vilko Bežan iz Murske Sobotе. Z ustanovitvijo tega pododbora se bodo vezi med izseljenci iz teh predelov in staro domovino še poglobili in učvrstili, saj je njegov glavni namen, da jim pomaga in svetuje v vseh njihovih zadevah, kakor na primer v primeru dedovanja, prodaje zemljišč, iskanju svojcev itd. itd. Pododbor se bo seveda zavzel tudi za to, da se bo v tujini med rojaki še bolj razširil domači tisk — to je domači Obmurski tednik, ki jih bo sproti obveščal o vseh dogodkih iz njihovih rojstnih vasic ob Muri in pod vinorodnimi Slovenskimi goricami, »Rodno

grudo«, revijo za slovenske izseljence po svetu, Izseljenski koledar in knjige, ki jih vsako leto izdaja najbolj popularna in razširjena slovenska knjižna založba — Prešernova družba.

Pododbori Izseljenske matice bodo v kratkem ustanovljeni tudi na sedežih novoustanovljenih občin v Pomurju, kjer bo ena izmed njihovih prvih nalog, da bodo zbrali potrebne podatke o izseljencih s svojega področja.

TUDI V MOZIRJU SO DOBILI PODODBOR MATICE

Junija je bil v Mozirju ustanovljen pododbor Slovenske izseljenske matice, v katerega so bili izvoljeni: ravnatelj nižje gimnazije v Gornjem gradu in znani pisatelj Lojze Zupanc, Franc Nerat iz Ljubnega, Repenšek Milan iz Rečice, predsednik občinskega ljudskega odbora v Mozirju Podsednšek Stanko, Miklavc Lado iz Mozirja, inž. Desanka Kozič iz Nazanij, Pibernik Stanka iz Bočne in učiteljica Helena Kojc iz Mozirja. Pododbor bo v svojem delu povezan z glavnim odborom izseljenske matice v Ljubljani.

V domovini je umrl

Dne 12. maja 1955 je dospel v domovino s skupino ameriških Slovencev tudi 65-letni Janez Kosmač iz Strabane, Pa., rodom iz Mojstrane pod Triglavom. Rojak Kosmač se je izselil v Ameriko leta 1913 ter je dolga desetletja delal v pennsylvanskih premogovnikih. V vseh 40 letih je bil doma samo enkrat, in to leta 1925; zdaj pa je obiskal domovino spet po 30 letih. Bil je ves srečen, da je spet pod svojimi gorami, ki jih je kot mladenič tolikokrat obiskoval in jih je še vedno ljubil. Ves razigran je izjavil, da si hoče zdaj dobro ogledati razmere v domovini, da bo na lastne oči mogel soditi o napredku pri nas, kajti v Ameriki sliši to in ono. Zato se je udeležil izleta, ki ga je organiziral Putnik obenem z izseljensko matico. V Trenti je od veselja še plesal. Ko pa so prispeli v Dobrno pri Celju, mu je pri kosilu postalo slabo. Prepeljali so ga v celjsko bolnišnico in tu je v nekaj dneh — 31. maja — umrl. Zdravniki so ugotovili, da je imel zelo slabo srce zaradi naporov pri rudarskem delu. Truplo pokojnika so prepeljali v Mojstrano, kjer je bil 5. junija zelo lep pogreb. Zelo mnogo pogrebcev, obilo vencev obenem z lepim vencem Slovenske izseljenske matice, gasilska godba s Hrušice pri Jesenicah, domači pevci — vse to je pokazalo, kako so se domačini poslovili od rojaka, ki se je po tolikih letih vrnil v domovino. Od pokojnika se je v imenu Slovenske izseljenske matice poslovil Cvetko Kristan, v imenu domačinov pa je govoril njegov prijatelj iz mladih

Skupina rojakov, ki se je udeležila prvega letošnjega izleta po lepi Sloveniji ob slovenskem morju v Portorožu. Prvi od leve proti desni v svetli obleki z roko v žepu je pokojni rojak Janez Kosmač iz Strabane Pa.

dni. Nato je bilo njegovo truplo balzamirano in po želji njegove žene in otrok prepeljano v Ameriko, kjer je bil 14. junija pokopan. Janezu Kosmaču, ki je bil zaveden Slovenec, član SNPJ iz Strabane ter zvest naročnik Prosvete, bo ohranjen najlepši spomin, preostalim tako v domovini (sin, sestre in drugi sorodniki) kakor tudi v Strabanu in drugih krajih ZDA pa izrekamo v imenu Matice in v imenu »Rodne grude« toplo sožalje.

Cv. A. K.

Smrt plemenite žene in zavedne matere

23. junija je po težki bolezni preminula v Lievinu, Pas de Calais v Franciji, rojakinja Pavla Artič, žena Jurija Artiča, predsednika Združenja Jugoslovanov v severni Franciji. — Rojena je bila leta 1901 v Trbovljah, od koder se je izselila v Francijo. Zapušča dve hčerki: Zofijo por. Zlobinski in Olgo por. Skubic. Sin Mirko pa je padel 5. maja 1945 kot borec v narodnoosvobodilni vojski v Jugoslaviji in je pokopan v Sampijanah pri Reki. Pokojnica je za padlim sinom nenehno žalovala in je obiskala tudi njegov grob.

Ko je ležala v domači hiši na mrtvaškem odru, se je poslovil od nje tudi ansambl Radia Ljubljane, ki se je prav v tistem času mudil na koncertni turneji med slovenskimi izseljenci v Franciji. »Fantje na vasi« so ji v zadnje slovo zapeli žalostinko »Gozdič je že zelen«.

Plemenito ženo in zavedno slovensko mater bomo tudi v domovini ohranili v trajnem spominu! Soprogu, hčerkama in njunima družinama pa naše iskreno sožalje!

ZAHVALA

Lievin, 28. junija

Vsem, ki so ob nenadomestljivi izgubi moje drage, nepozabne žene, mame in babice

PAULE ARTIČ, ROJ. MILER

sočustvovali z nami in jo spremili na zadnji poti ter darovali cvetje, naša iskrena hvala. Posebno se še zahvaljujemo pevcem Radia Ljubljana, ki so pokojnico na mrtvaškem odru počastili z našo lepo slovensko pesmijo, ko so bili na turneji po severni Franciji.

Zalujoči mož Jurij Artič, hčerki Zofie por. Zlobinski, Olga por. Skubic ter njihovi možje in družine

Pokojna Pavla Artičeva (v sredi) s sestrama Pepo in Nežko, ko je lani obiskala rojstno domovino

FLORIJAN

Letos je minilo sedemindvajset let, ko sem ga spoznal za Bežigradom v Ljubljani. Kmalu potem ko sem začel delati na neki stavbi v tem ljubljanskem predmestju, sem se seznanil z vrsto delavcev, v katerih sem nekako instiktivno zaslučil dobre tovariše. In res smo po kratkem času postali tako dobri prijatelji, da smo naračnost iskali eden drugega in vsak prosti čas izrabili za medsebojne pomenke.

Našim razgovorom se je pridružil tudi tesar Florijan. Izprva ni vzbujal moje pozornosti. Bil je nenavadno miren in tih. Toda drugi tovariši so mi povedali, da je zelo pošten, da se zanima za delavsko gibanje. Pritegnili so ga k našim opoldanskim razgovorom, na katerih smo ponavadi govorili o položaju delavstva, komentirali vsakodneвне novice itd.

Skupno delo, trpljenje in hrepenenje ustvarja medsebojno povezanost in zaupanje. Naši razgovori so postajali vedno bolj temeljiti in odkriti. Pričeli smo snovati sindikat — strokovno organizacijo —, da bi z njeno pomočjo dosegli povečanje plač, ki so bile takrat tako nizke, da še samec ni mogel živeti z njimi, kaj šele delavec, ki je imel družino.

Pogosto smo se v naših razgovorih spominjali tudi tovarišev, ki so zato, ker so se borili proti šestojanuarski diktaturi, za demokratične pravice našega ljudstva trpeli v Glavnjači, Sremski Mitrovici, Lepoglavi in drugih mučilnicah nekdanje Jugoslavije.

Florijan je v naših debatah le redko sodeloval. Samo, kadar ga je kakšna misel zadela posebno v živo, se je zganil, narahlo pokimal z glavo ter komaj slišno dejal: »Tako je,« ali pa »tako bo, tako mora biti.«

Potem je neko jesensko popoldne, ko smo prejeli borno plačo, pritekel za menoj in mi stisnil v roko bankovec za 50 din: »Za tiste, ki za svobodo in pravice delavcev trpijo po ječah.« Glas mu je bil nenavadno mehak. Krepro sem mu stisnil roko, on pa je skoraj proseče nadaljeval: »Veš kaj, pridi jutri k nam. Moja Ana bi te rada videla. Pridi.«

Se tisto nedeljo sem šel na obisk k Florijanu in njegovi družini v stanovanje, kakršno so takrat imeli v Ljubljani skoraj vsi delavci — posebno pa stabbinci — v kleti ali pa na podstrešju.

Florijan je stanoval na podstrešju. To stanovanje se je zakoreninilo v mojem spominu. Vse je bilo v njem na svojem mestu. Florijanova žena, visoka, krepka Gorenjka je znala vnesti vanj tisto značilno gorenjsko snažnost in red ter neko svetlo veselost. Nisem se še do dobrega razgledal, že se me je polastilo veselo razpoloženje, podobno tistemu, ki se me je vedno lotilo, kadar sem se v zgodnjem poletnem jutru odpravljal s tovariši v planine.

Ana mi je krepko stisnila roko: »Vesela sem, da si prišel,« in že ji je pogled splaval k triletnemu dečku, ki je stal ob njej in nato k drugemu mlajšemu, ki je v mali posteljici spal ob oknu in bil v svojem otroškem snu tako lep, da kar nisem mogel odtrgati pogleda od njega.

Ta dan me je s Florijanom in njegovimi popolnoma zblížal. Tako mi je bilo, kakor da sem od rojstva član te družine.

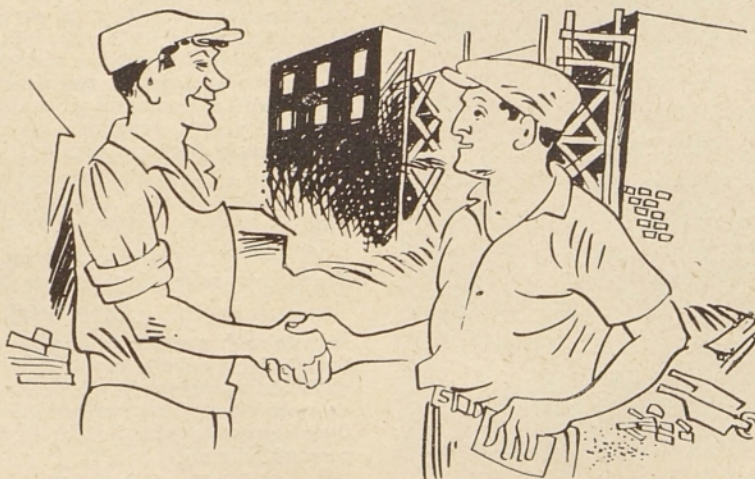
Tri tedne pozneje so me sredi dela poklicali v pisarno in mi sporočili, da sem odpuščen. Nekdo me je ovadil. Florijan je stiskal pesti: »Oh, da bi vedel, kdo je, ne bi se mu dobro godilo.«

Zopet se je začelo romanje za delom od podjetja do podjetja. Toda zima je bila na pragu, sezonsko delo je šlo h koncu. Kratkotamo — dela ni bilo.

Dan pred Novim letom sem se okrog 11. ure slabe volje vračal v stanovanje. Še preden pa sem stopil v sobo, mi je prišla nasproti moja gospodinja:

»Neka gospa je prišla in prinesla zavitek za vas. Postavila sem ga na mizo.«

Premišljal sem, kaj bi moglo biti. Zavitek je bil precej težak. Odprl sem ga in presenečen obstal. Bilo je v njem kup dobrih jestvin, več zavojčkov cigaret in na dnu malo pismo. Odprl sem ga in bral: »Vemo, da Ti ni dobro, ker si brez zaslužka. Pošiljamo Ti nekaj malega za

Krepro sem mu stisnil roko, on pa je skoraj proseče nadaljeval: »Veš kaj, pridi jutri k nam. Moja Ana bi te rada videla. Pridi.«

praznike. Želimo, da se osebno oglasiš pri nas — čimprej.

Podpisana Florijan, Ana ter še nekaj tovarišev.

V pismu je bil bankovec za sto dinarjev.

Sedel sem na posteljo in prižgal cigareto. Soba, katere sem se še pred desetimi minutami bal, je postala zdaj lepa in prilačna. Skoraj so mi solze stopile v oči. O ti dobri moji tovariši! Kar mimogrede mi je prišlo na misel, da je kljub osemu trpljenju in bedi vendarle lepo živeti na svetu, če ti stojijo ob strani tako sijajni tovariši, kakršna sta Florijan in njegova Ana.

Tisto zimo sem marsikakšen dan preživel v Florijanovi družini, se igral z malim Tončkom in se pomenkoval s Florijanom in Ano. Na spomlad se je Florijan z družino pred izselil nekam na Gorenjsko. Mene pa je nekaj mesecev pozneje vzela tujina.

*

Pet let pozneje, septembra 1941, sem neko popoldne prišel v eno naših znanih partizanskih čet na Gorenjsko, da bi po navodilu Glavnega štaba seznanil tovariše z nekimi najpomembnejšimi nalogami. Takoj po prihodu v taborišče je vzbudil moje zanimanje bradat partizan. Zdelo se mi je, da sem ga že nekoč videl, pa tudi »bradač« me je pozorno ogledoval in je po sestanku v četi prišel k meni.

»Midva se že pozna — kaj.« Po glasu in tistem značilnem nasmehu sem ga spoznal. Bil je Florijan. Veselo sva si stisnila roke, nato pa sedla nekoliko stran od taborišča, ki je ležalo v bregu. Pod nama je obsijana od jesenskega sonca šumela Sava.

Florijan je pokazal z roko proti dolini. »Vidiš, tam so moji, Ana, mala Ančka, Tonček in Peter. Mojega očeta in mater ter brata z vso družino so Špabi izselili.« Čelo se mu je potemnilo.

Malo zaskrbljen sem vprašal: »Ali tvoji vedo zate? Kaj pa Špabi?«

»Ana ve, kje sem, sicer pa je vsa vas prepričana, da sem zbežal v Ljubljano.« Pomežiknil je z očmi in se zvito nasmehnil v brado. Potem mi je pripovedoval o svojem odhodu v partizane: »Ana se je z menoj popolnoma strinjala.« In že so bile njegove misli pri otrocih: »Fanta sta sam živ ogenj. Ana ju bo sama težko krotila, toda jaz upam, da Špabi ne bodo dolgo tlačili naše zemlje. Potem bomo zopet skupaj, lepše življenje bo, kot je bilo doslej.« Nato se je spomnil male Ančke: »Te še nismo imeli takrat, ko si bil ti pri nas. Tri leta je stara in tako luštna.« Nenadoma je začel z roko božati puško in še danes sem prepričan, da je v tem trenutku svojo malo zlatolaso ljubljenko gledal v duhu pred seboj.

Poklical ga je desetar. Florijan se je dvignil: »Grem. Vedno se spominjam, kako smo govorili že pred mnogimi leti: Svoboda ne bo prišla sama od sebe, moramo si jo priboriti.«

*

Januarja 1942 so ljudje v Florijanovi vasi zvedeli, da je Florijan nekje v partizanih. Našel se je Judež, ki je to prijavil Nemcem. Le nekaj dni zatem se je leseni hišici, v kateri je stanovala Florijanova družina, sredi noči približala skupina pijanih esesovskih zločincev. Med živinskim grohotom so jo obkolili in vrgli nanjo dve zažigalni bombi.

V hišici, ki je gorela z visokim plamenom, se je oglasil krik Florijanovih otrok. Sosedje, ki so do smrti prestrašeni skozi okna svojih hiš opazovali strašen zločin podivjanih fašistov, so razločno slišali tudi klic male Ančke — »mama, mama«.

Tedaj se je na oknu goreče hišice pojavila bela postava. Že na pol zadušena Florijanova žena je dvignila malo Ančko in s presunljivim glasom prosila kronike, naj vsaj hčerko puste pri življenju, če že morajo ona in oba sinova umreti.

Zverine v človeški podobi, čeprav niso razumele jezika, so gotovo prav dobro razumele željo nesrečne matere. Med podlimi opazkami so fašisti naperili puške vanjo. Pet brzostrelk je preruševalo mater in malo Ančko, ki jo je držala v naročju.

Še nekaj pojemajočih vzdihov je bilo med prasketanjem ognja slišati iz hiše. Kmalu pa se je goreče ogrodje strehe zrušilo in za vselej pokopalo pod seboj srečo in veselje Florijanovega življenja — njegovo družino...

Tovariši, ki so Florijanu povedali, kaj se je zgodilo, so se bali, da se mu ne bi zmešalo. Toda Florijan je poslušal usodno vest tako mirno, da so se vsi čudili. Kmalu pa so spoznali, da se je takrat z nadčloveškim trudom premagal, da pa je od tega trenutka dalje v svoji notranjosti strahotno trpel.

Da — Florijan se je spremenil. Žgal ga je silen notranji ogenj. Spomin na njegovo izgubljeno družino, misel na maščevanje nad fašističnimi zločinci mu ni dala miru ne ponoči ne podnevi. V taborišču ni imel obstanka. Komaj je prišel s kakšne naporne poti, že se je zopet prijavil komandirju in šel ven z naslednjo patruljo. Komandir mu je tu in tam prigovarjal: »Lezi vsaj nekaj ur, da se nekoliko odpočiješ.« Toda Florijan ga je ošinil s takim pogledom, da je komandirju zmanjkalo besed.

V vsakem spopadu, v vsakem boju je bil prvi. In še nekaj: Špab, na katerega je Florijan pomeril s svojo puško, se ni več dvignil.

Prve dni marca 1942 je Florijanova četa doživela hud napad. Špabi so jo obkolili v zgodnjem jutru, izkoristili gosto meglo, ki se je bila vlegla na hribe in dospeli že čisto blizu taborišča, ko jih je šele stražar opazil.

Začel se je boj na življenje in smrt. Komandir se je naglo znašel in odredil smer premika. Četa se je iz spvinčenega obroča srečno umaknila. Toda esesovci so hoteli partizane uničiti, zato so trdovratno in z vso silo pritiskali za njimi.

Florijan je z osmimi tovariši tvoril zaščitno četo in varoval njen umik. Spretno se je kril za skale in drevesa in kadar se je pred njim prikazal iz megle obraz mrkega esesovskega zločinca v jekleni čeladi, ga je podrla Florijanova spoinčenka.

Preživeli partizani so pozneje pripovedovali o Florijanovem poslednjem boju.

Nabojev ni imel več — ostali sta mu le še dve ročni granati.

Okrog dvajset esesovcev je naglo preteklo malo čistino z namenom, da udari naši zaščitniki v hrbet. Tovariši v bližini Florijanovega zaklonišča so opazili sovražnikovo namero in pozvali Florijana, naj se umakne.

Toda on jih ni več slišal. Našel je bil dobro zaklonišče. Za dvema tesno skupaj ležečima skalama je skozi razpoko videl pred seboj samo še

osovražene kronike svojega naroda, morilce svoje ljubljene družine.

Po zraku je šinila Florijanova ročna granata naravnost med Nemce, ki so se v skupini, le malo oddaljeni drug od drugega, bližali Florijanovemu zaklonišču. Ječanje ranjenih esesovcev mu je bilo dokaz, da je dobro opravila svojo nalogo.

Po zraku je šinila Florijanova ročna granata naravnost med Nemce...

Tedaj je Florijan vstal in skoraj sočasno, ko je padla nemška granata in mu razmesarila levico, vrgel svojo zadnjo bombo. Naslednja sovražna ročna granata je napravila konec življenju Florijana, delavca, partizana in junaka slovenske narodnoosvobodilne borbe.

Vsako pomlad obiščem njegov grob, v katerem ne počiva sam — pokopani so v njem vsi tovariši, ki so tisto megleno jutro marca 1942 dali življenje za svobodo svoje domovine. Skrbno je oskrbovan — ljubeče roke deklet in žena iz bližnje vasi v dolini skrbijo zanj in ga krasijo s cvetjem.

Cudovit kraj je to, pod vzhodjem naših planin, ki so ga preživeli borci izbrali za poslednji počitek svojim padlim tovarišem. Vsa Gorenjska in še pol Dolenjske se ob lepem vremenu vidi izpred groba.

Tako svečan mir vlada na tem kraju, da človeku pretrese dušo in z mogočno silo priklepa vsakogar na ta prelepi, s krvjo prepojeni košček naše slovenske zemlje. Kakor bi narava sama stala na straži, da nihče ne more motiti večnega spanja mrtvih junakov.

In tako se godi tudi meni vselej, kadar obiščem Florijanov grob. Ure in ure sedim ob njem in v mislih vedno znova spremljam Florijana skozi vse njegovo kratko, a bogato življenje — življenje plemenitega, zavednega borca, ki je tako do dna razumel geslo življenjskega pomena za vse narode Jugoslavije v letih narodnoosvobodilne borbe:

»Svoboda ne bo prišla sama od sebe, moramo si jo priboriti.«

PO GREDAH SLOVENSKE KULTURE

LEP USPEH III. LJUBLJANSKEGA FESTIVALA

V soboto, 11. junija so fanfare v Ljubljani slovesno oznanile začetek III. Ljubljanskega festivala, ki je odprl svoj bogati program prireditev s slavnostno uprizoritvijo Cankarjeve drame »Hlapci«. Zdaj se vrsti prireditve za prireditvijo in vse so dobro obiskane. Posebnost je novo letno gledališče, ki je urejeno v starodavnih Križankah po načrtih priznanega arhitekta umetnika Plečnika. Letošnji Ljubljanski festival nudi gledalcem izbor res kvalitetnih prireditev domačih in tujih umetnikov. Med številnimi obiskovalci festivalskih prireditev so tudi številni inozemci, ki leto za letom v vedno večjem številu prihajajo na obisk v lepo Slovenijo. Med njimi je tudi precej naših rojakov iz Amerike, ki so na obisku v stari domovini.

JUBILEJ ZASLUŽNEGA SLOVENSKEGA ZNANSTVENIKA

Letos 22. junija je dopolnil sedemdeseto leto zaslužni slovenski znanstvenik prof. dr. Milan Vidmar, član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. V elektrotehniški stroki je rešil vrsto zamotanih problemov. Zlasti je znan pri gradnji transformatorjev, o čemer je napisal posebno knjigo. Dr. Vidmar je zelo znan doma in v svetu tudi kot šahovski vele mojster, saj je sodeloval in dosegel mnogo lepih uspehov na nešteti mednarodnih šahovskih tek-

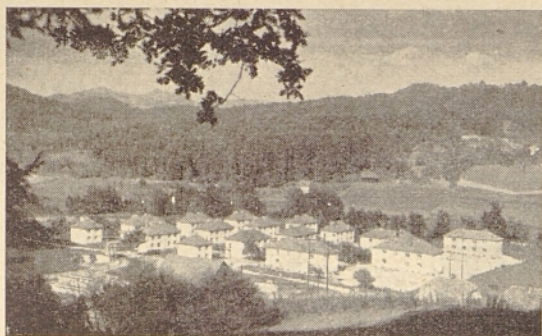
movanjih. Za zasluge, ki jih je dosegel s svojim znanstvenim delom, je bil ob 70-letnici imenovan za častnega doktorja tehniških znanosti.

PAZNIK KOROSKE

V Ravnah na Koroškem so se v junijskih dneh zbrali ljudje izpod Pece, Pohorja in Kozjaka, prihiteli so prebivalci iz dolin Drave, Meže in Mislinje. — Godbe, pevski zbori, dramske družine, plesne skupine, telovadci so na Desetem koroškem festivalu pokazali, kaj znajo in zmorejo. Bogate programe prireditev so dopolnile razne razstave. S temi prireditvami so slovenski Korošci v svobodni domovini res lepo proslavili deseto obletnico osvoboditve. Prireditve se je udeležil tudi predsednik glavnega odbora Zveze delavskih društev »Svoboda« in predsednik Slovenske izseljenske matice Ivan Regent.

MEDNARODNA GRAFIČNA RAZSTAVA V LJUBLJANI

V juliju so v Ljubljani odprli veliko mednarodno grafično razstavo, ki je po vojni največja v Evropi, saj je na njej razstavilo svoja dela 146 avtorjev iz 22 držav. Med drugimi so se odzvali tudi grafiki iz Južne Amerike, ki so razstavili nekaj res izbranih umetnin.

Farčnikova kolonija v Zagorju

Zagorje

Dve sto let že kopljejo premog v Zagorju

3. julij je dan slovenskih rudarjev v spomin na veliko gladovno stavko, s katero so trboveljski rudarji leta 1934 terjali svoje pravice od izkoriščevalskih lastnikov rudnika. Za zagorske rudarje je bil letos to posebno pomemben praznik — saj so obenem proslavljali dvestoletnico svojega rudnika.

Dolga je doba dve sto let. Takrat je bilo Zagorje zapuščena hribovska vas, kjer so že nekaj desetletij kmetje poznali »zmajevo kri« — premogov prah, ki so ga uporabljali za zdravljenje živine. Toda napreden Kranjčan Fr. Rakovec je pravilno sklepal, da bi bila ta »zmajevo kri« lahko koristna tudi na drug način in leta 1755 si je od cesarice Marije Terezije izposloval pisano pravico za pridobivanje premoga. Takrat so roke prvih zagorskih rudarjev zasadile krampe pod hribom Pešnik v bližini Zagorja.

Dve sto let je minilo od takrat. Koliko rudarskih rodov je medtem šlo skozi rove in koliko lastnikov so ti izmenjali. V prvih desetletjih se je rudnik zelo počasi razvijal posebno zaradi primitivnih naprav, s katerimi so kopali premog. Prvi lastnik Rakovec, ki si je pridobil baronski naslov in postal baron Reigersfeld, je prevzal premog po Savi v preprostih lesenih sodih.

V letih 1795 in 1796 je prešel rudnik v last Leopolda Ruarda, lastnika gorenjskih plavžev. V tem času so letno nakopali že 2730 stotov premoga, ki ga je novi lastnik delno porabil za svoje plavže, delno pa prodal, 26 stotov pa ga je leta 1796 velikodušno poklonil ljubljanskim kovačem za poskuse. Tako so polagoma bogateli tudi lastniki rudnika in začeli v Zagorju ustanavljati druga podjetja. Iz tal je zrasla cinkarna, steklarna, kanonik Jožef Pinhak pa je z bratom Karlom leta 1802 zgradil tovarno modre galice. V letu 1842 je bil lastnik rudnika Jožef Atzl, ki je ustanovil »Zasavsko združbo v Zagorju«, ki je v zasavskih revirjih črpala poleg premoga tudi svinčeno, cinkovo, železno in bakreno rudo. V l. 1880 je Zasavska združba prodala rudnik Trboveljski premogokopni družbi, v kateri so bili zbrani sami tuji kapitalisti.

Letna proizvodnja je bila v prvem času zelo nizka. V prvem desetletju prejšnjega stoletja so nakopali letno komaj 2122 ton. Proizvodnja se je povečala šele po letu 1848, ko je stekla mimo Zagorja južna železnica in so lokomotive

zamenjale konje, ki so do tistega časa prevažali premog. Kakor so se izboljšale tehnične naprave, je naraščala tudi proizvodnja, ki je po letu 1880 dosegla letnih 156.223 ton, po letu 1919 do 1940 217.520 ton in po osvoboditvi do danes 462.500 ton.

In kako je bilo z njimi, ki so pustili v črnih rovih svoje žulje in znoj za kosček vsakdanjega kruha? Trdo so se morali boriti za ta skromni kosček. Prvič so stavkali leta 1889. Stavka je trajala ves mesec in rudarji so po trdi borbi dosegli, da so jim delodajalci za 12 odstotkov zvišali plače. Od tedaj so šli rudarji iz Zagorja še skozi vrsto uspešnih in tudi neuspešnih stavk. Trda je bila za kruh in trdi so bili kapitalistični delodajalci. Najhuje je bilo v letu 1936, v času svetovne gospodarske krize, ko je v zagorskem rudniku kopalo le 592 mož in je brezposelnost kot črn preteč oblak dušila zagorsko kotlino. Takrat so možje, sinovi in bratje na veliko odhajali v svet v westfalske, francoske, holandske, belgijske in ameriške rudnike.

Med okupacijo so zagorski rudarji s krvjo potrdili svojo zvesto ljubezen do domovine. Zato je bil ob dvestoletnici rudnik Zagorje odlikovan z redom »Zasluge za narod« z naslednjim ukazom predsednika republike:

»Predsednik FLR Jugoslavije odreja na podlagi čl. 71 t. 6 ustavnega zakona, da se ob proslavi 200-letnice obstoja, zlasti pa za posebne zasluge, izkazane v bojih generacij njegovih delavcev proti kapitalističnemu izkoriščanju in neljudskim režimom pred vojno, za sodelovanje v narodnoosvobodilni borbi, za razvijanje socialistične zavesti delovnega ljudstva kakor tudi za zasluge pri socialistični graditvi naše države, odlikuje z »Redom zasluge za narod« I. stopnje rudnik rjavega premoga v Zagorju.«

Predsednik republike Josip Broz Tito

Svoj letošnji jubilej so Zagorjani proslavili z raznimi prireditvami. Izredno zanimiva je razstava »200 let zagorskega rudnika«, ki je imela že v prvih dneh veliko obiskovalcev, med temi tudi mnoge iz tujine. Obenem z jubilejem rudnika praznuje svoj jubilej tudi rudarska godba, ki je bila ustanovljena pred 90 leti. Za svoj pomembni jubilej si je rudarska godba prenovila svoj godbeni dom in si nabavila nove instrumente, s katerimi so nedavno nastopili na samostojnem koncertu. Ina Slokan

ZAGORJE DANES

V letu 1945 je nudilo Zagorje kaj žalostno sliko. Vseposvod so bili vidni sledovi štiriletné okupacije. Tovarni »Konfekcija« in »Vesta« sta bili požgani do tal. Mostovi čez Savo v Stopah in pri Bregarju so bili razstreljeni in porušeni. Večina hiš je nosila sledove hudih bojov, o katerih pričajo danes številne spominske plošče, ki jih najdeš po vsej zagorski okolici. Vseposvod jih najdeš, kakor so vseposvod padali in umirali naši borci.

V središču Zagorja je bilo ustreljenih 8 talcev. Kakšno važnost je nemški okupator polagal na Zagorje, dokazujejo številni bunkerji, ki so še ostali kot mračne priče naših najtežjih dni. Mnogo domačinov se je borilo v partizanskih vrstah tudi po Dolenjskem in Štajerskem. Točno število padlih Zagorjanov mi ni znano, vsekakor pa mora biti zelo visoko. Zanimivo je tudi, da je odšla k partizanom v gozdove tudi celokupna rudniška godba.

Letos bomo tudi v Zagorju slavili 10-letnico osvoboditve. Ob tej priložnosti bomo pregledali uspehe našega dosedanjega dela. Ni jih malo. Danes lahko govorimo o novem Zagorju, saj je pri nas mnogo novega. Rudnik se lepo razvija, zlasti, odkar so ga pred leti prevzeli v upravo delavci. Zgrajena je bila lepa Farčnikova stanovanjska kolonija, kolonija Na polju z lepimi sodobnimi stanovanji, kjer ima vsak rudar po 2 sobi, kuhinjo, kopalnico in druge pritikline. V sobah so parketi, kar nimajo niti v zahodnih državah.

Rudnik je sezidal tudi lepo moderno kopalnico, kakršne ne premore vsa srednja Evropa. Izmed tehničnih izboljšav pri rudniku naj omenim le nekatere. To je zgraditev novih jaškov (šaftov) v Kotredežu in Kisovcu. Najvažnejše pa je, da rudnik upravljajo delavci, kakor sem že omenil. Delavski svet zagorskega rudnika sestoji iz 80 članov, ki jih izvolijo delavci in nameščenci iz svoje srede vsako leto na novo. Na rednih sejah razpravljajo in sklepajo o vseh stvareh, ki se tičejo upravljanja rudnika. Tako na primer o novem pravilniku plač. V podrobni debati vse pretresejo. Če so razlike med plačami delavcev in višjih uslužbencev prevelike, je pravilnik odklonjen. Delavski svet postavi komisijo, ki naj izdela nov pravičnejši pravilnik. Takšne delavske svete imajo tudi druga

podjetja, gostinstva, mizarstva, občinska podjetja itd.

Mnogo rudarjev in nameščencev si je v zadnjih letih zgradilo lastne domove — tako so nastale cele kolonije hišic na Svepani, Pod Rancinarjem, Na Bregu, pod Hrastelom in v Pološki vasi. V ponos vsem Zagorjanom je tudi lep zdravstveni dom, ki je bil letos odprt. Ta dom je eden najlepših v Sloveniji. Tudi ceste obnavljajo. Od Ineta do Košenine imamo že lepo betonsko cesto s širokimi hodniki za pešce na obeh straneh. Sedaj je na vrsti cesta od Grčarja do Boriška. Klanec pod Korbarjem je izginil, tudi tam bodo cesto betonirali in razširili. Vse to je že izvršeno, dosti je pa še načrtov za prihodnja leta.

V Zagorju bo sedež komune, v katero bodo spadale vse okoliške občine kot so Mlinše, Čemšenik, Trojane, Senožeti in Polšnik. Zato upravičeno pričakujemo, da se bo Zagorje v bodočih letih še bolj razvijalo. Dve leti sta pretekli, odkar je bilo Zagorje razglašeno za mesto; seveda je potrebno še marsikaj storiti, da bo kraj to ime res zaslužil. V načrtu so novi parki oziroma nasadi, nov kulturni dom že gradijo, treba bo zgraditi še nov občinski dom, gimnazijo, gasilski dom itd.

Predsednik mestne občine v Zagorju je danes Alojz Lukač, delavec po poklicu, ki je hkrati tudi republiški poslanec za Zagorje in okolico. On ima veliko razumevanja tudi za izseljence. V Zagorju tudi pridno deluje odbor Slovenske izseljenske matice, ki se zdaj vneto pripravlja, da bo kakor tudi druge množične organizacije v Zagorju čimbolj pristrčno sprejel drage rojake, ki bodo po dolgih letih prišli na obisk v svoj stari rojstni kraj.

France Močilnikar

KAKO JE USPEL ZDRAVSTVENI TEDEN

o Beli krajini

Zadnjič smo zabeležili, da se bo izvedel zdravstveni teden v tem predelu naše domovine, zdaj pa že lahko povemo, kakšni so bili rezultati.

Zdravstvena ekipa je štela 68 oseb, med njimi 24 zdravnikov. Na 35 šolah so sistematično pregledali 3.850 otrok, po vaseh so imeli 45 zdravstvenih predavanj, katerih se je udeležilo 2700 odraslih ter 4200 otrok. Rentgensko so pregledali nad tisoč pacientov, zdravnike pa je obiskalo okoli 5.500 oseb, poleg tega pa so bile te osebe pregledane še od strani specialistov. To so lepe številke, boste rekli, toda kakšen je bil uspeh? Razveseljivo je, da to področje v pogledu vrste bolezni ni na slabšem kakor drugi okraji. Primeri raka, jetike in drugih bolezni so procentualno celo manjši kot n. pr. v kakem mestu. Le pri otrocih je opaziti več primerov rahitisa, krivih hrbtenic, slab vid. So pa tudi stvari, na katere bodo morali v bodoče prebivalci sami bolj paziti, nanašajo se namreč na higienske razmere, od česar je v marsičem odvisno tudi zdravstveno stanje.

Novi zdravstveni dom v Zagorju

HARVEY GREGORY PRUSHECK

Slovensko-ameriški slikar

(V spomin ob 15-letnici njegove smrti)

Dne. 7. junija je poteklo 15 let od smrti slovensko-ameriškega slikarja Harveya Gregoryja Prushecka, ki je imel med ameriškiimi slikarji podoben sloves kakor ga je imel med ameriškiimi književniki njegov tovariš in rojak — Louis Adamič.

Gregor Perušek — čigar umetniško ime je bilo v Ameriki H. G. Prusheck — se je rodil 11. marca 1887 v vasici Jelovec pri Sodražici, kjer je obiskoval tudi šolo. Ko so ob prelomu stoletja naši ljudje trumoma odhajali čez morje, se jim je leta 1905 pridružil tudi mladi Perušek, star 18 let.

V Ameriki je prišel v industrijske kraje, kjer je dolgo delal v tovarnah. Pozneje se je preživiljal z dekoraterskim delom. Medtem se je stalno uril v oblikovanju s čopičem, kreda in spinčnikom ter se delno že poskušal v lesorezu. Tako se je polagoma razvil v slikarja, ki je začel opozarjati nase.

Prvič je razstavil nekaj del 21. junija 1923 v ateljeju svojega stanovanja v koloniji slikarjev v Jacksonovem parku.

Naslednji razstavi sta bili 31. marca 1925 in 26. oktobra 1926 ter sta Perušku prinesli nadaljnja priznanja. Ocene so govorile o umetniku, ki mu verjetno ni vrstnika v vsej Ameriki. Čudovito lepo je slikal zlasti ortove, tihožitja, griče, potoke in pokrajine.

Od 20. do 26. decembra 1926 je imel prvo razstavo med slovenskimi rojaki, in sicer v dvorani SNPJ v Chicagu. Razstavil je 45 oljnih slik ter 20 akvarelov.

V marcu 1927 je obiskal Perušek s prvo razstavo izven Chicaga Cleveland, kjer je enajst dni razstaviljal v Slovenskem narodnem domu na St. Clair Ave 95 slik. Imel je velik uspeh.

Na drugi razstavi v auditoriju SNPJ v Chicagu (decembra 1928) so mu kritiki ob 50 razstavljenih delih priznali izvirnost in so naglašali, da je močna umetniška tvorna osebnost.

Zdaj, ko je Perušek dokazal, da ustvarja nekaj svojstvenega, lastnega in našega, je večkrat pohitel med rojake. V septembru 1927 je bil v Milwaukeeju, zatem je šel še v Waukegan, spet v Milwaukee, La Salle, v razne naselbine Minnesote in Pennsylvanije, zatem spet v Chi-

Prusheck: Pomladni dan na Dolenjskem

cago in Cleveland. Odšel je tudi na zahod v Arizono, Novo Mexiko, Idaho in Wyoming ter si nabral novih motivov in vtisov.

Leta 1929 je bil v domovini, kjer se je sestal s predstavniki slovenske upodablajoče umetnosti in umetnosti sploh. V domovini je bil sprejet kot priznan umetnik, ki je ponesel njen sloves daleč v tuji svet.

Po veliki krizi v letih 1929-30 se je preselil v Cleveland, kjer je ustanovil pod okriljem Slovenskega narodnega doma Jugoslovansko šolo likovne umetnosti, v kateri je več let učil in vzgojil lepo število mladih začetnikov-slikarjev. Nato je prevzel podstropni oddelka za slikarsko umetnost v palači Art Crafts v Clevelandu, kjer je ostal do smrti 7. junija 1940. Perušek je bil nekaj časa tudi predsednik Zveze chikaških umetnikov in član ameriške svetovne umetniške organizacije Bleeding Hearts, kjer je poleg Ivana Meštrovića edini zastopal našo umetnost.

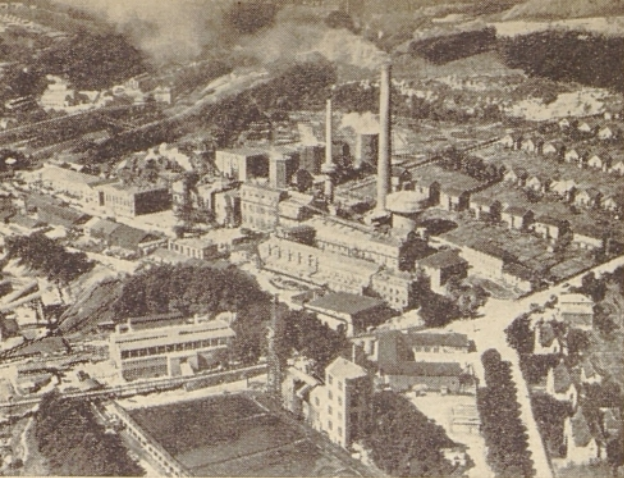
Od 9. do 17. novembra 1940 je bila v Clevelandu v SND posmrtna spominska razstava Peruškovih del, na kateri je bilo 125 slik in lesorezov. Ta razstava je pokazala njegov razvoj, ki bi se še poglobil, če ne bi prezgodnja smrt prekinila njegove umetniške poti.

Perušкова smrt je prizadela vse Slovence, tako ameriške kakor tudi v domovini, kjer je tudi več Peruškovih del. Narodna galerija v Ljubljani ima njegovo sliko »Simfonija ameriškega zapada«, ki so jo Galeriji darovali ameriški Slovenci.

Ta prikaz nima namena ocenjevati Peruškove umetnosti, marveč hoče samo opozoriti po podatkih iz članka Louisa Benigerja v ADK 1941 in ob vodniku po njegovi spominski razstavi 1940 na tega našega velikega rojaka.

Perušek je bil vsekakor zgleden umetnik; umetnik, ki je izšel iz delavskih vrst in je ustvaril nad 1000 umetnin in je znatno prispeval k ugledu slovenskega in jugoslovanskih narodov v Združenih državah. Ob 15-letnici njegove smrti naj nam bo zgled človeka, ki je iz delavca in izseljenca s svojo pridnostjo in voljo ter z lastnim učenjem postal umetnik, čigar dela bodo živel, dokler bo znal naš narod ceniti svoje zaslužne može.

Cv. A. K.

Freyming

To je zgodba o naših rojakih v Franciji, resnična zgodba, ki se je razpletla po tujih rudnikih in je danes zgodovina slehernega izseljenca, ki je pred mnogimi leti odšel po svetu po boljši kos kruha.

To je obenem pismo rojaku Toniju in vsem, ki so hodili njegovo pot.

Letos, 1. maja... Odhajala sem iz Strassbourgha. V poslednji pozdrav mi je bil prvo-majski spreved, s katerim so francoski delavci manifestirali delavski praznik. Istega dne popoldne sem doživela novo presenečenje v hiši slovenskega rudarja Zakošek Tonija v Zimingu. Vse je bilo nekam slavnostno. Predvidevala sem obisk ali kaj podobnega. No, kmalu je bilo moji rado-vednosti zadoščeno. Rojak Toni je slovensko nazdravil prisotnim in čestital k prvemu maju. Nato je s preprosto pristrčno kretnjo izvlekel iz suknjiča majcen zavitek. Radovednost je naraščala. Razvil je papir in iztegnil trdo žuljavo dlan proti meni. Na njej sem zagledala majhno, komaj centimeter in pol visoko, črno rudarsko svetilko.

»To vam daje v spomin iz Francije za prvi maj slovenski rudar Toni.«

Krepko sva si stisnila roki, Toni pa je dvignil miniaturno svetilko, rekoč: »To je simbol slovenskega rudarja, izseljenca. Pred davnimi leti, ko smo bili še mladi, lačni kruha in žejni življenja, smo odšli iz domovine. Seboj smo prinesli rudarske luči, temne in prazne, da z boljšim življenjem v njih plamen zagori. V rudnikih pa je večna tema in kruh v tujini ni sladak. Naše roke so zgarane, jaški in rovi francoskih rudnikov so prepojeni z našim znojem. Kos kruha je res postal večji in boljši, a svetilke so še vedno brez plamena. Karbid, baterije, elektrika, da, vsega je bilo, a plamen, tisti plamen, o katerem smo fantje sanjali, je ostal v solzah naših mater, ki smo jih zapustili in na rosi dehtecih nageljnov, ki so cveteli na oknih naših deklet. Plamen je ostal doma. Ponesite to lučko tja, kjer je plamen...«

In takrat je zagorel ta plamen v solzi, ki je zdrknila rojaku po licih. Vsi smo zajokali. Nihče ni pričakoval takih besed od rudarja Tonija.

To je zame nepozabni prvi maj.

*

Sla sem v Francijo, da si ogledam to lepo deželo, polno zanimivosti, prebogato kulturnih spomenikov; da vidim glavno mesto, za katerega pravijo »videti Pariz in umreti«. Res je čudovito! A mene je vlekle v rudarske revirje, kjer so cela naselja naših rojakov, med ljudi, ki iščejo plamen, a ne vedo, da ga nosijo v svojih poštenih, zvestih srcih.

SVETILKA BREZ

Poglej, rojak Toni, koliko luči sem videla v tem kratkem času med vami. Začela bom pri najmanjših plamenčkih, pri tretjem kolenu.

Pri glasbeni uri v Giraumontu.

Na vrsti je bil enajstletni Robert Kokalj. Harmonika je fantiča domala zakrčila. Plavi lasje so mu padli na čelo, žareča lica so spominjala na dozoreli žametni breskvi, a velike modre oči je od časa do časa resno, vprašujoče uprl v učitelja, našega mladega rojaka, umetnika, Edija Radiča. Le-ta je smehljalje prikimal: »Dobro.«

Da, Robert igra več kot dobro in učitelj je upravičeno ponosen nanj. Ko je dečko odšel, mi je Radič zaupal njegovo skrivnost:

»Robertovi starši živijo skromno in oče ni dovolil, da bi mu kupili harmoniko. Da je to luksuz, je dejal. Deček pa je venomer pritiskal na mater in končno se je odločila in skrivoma nabavila svojemu miljenčku zeleni instrument. Dejala mu je, če že ne more v rojstno domovino, bo vsaj poslušala domače pesmi. Robert pa ji je odgovoril: O, mamica, saj prav zato sem te tako prosil za harmoniko. Učil se bom pridno, pridno, da bom z igranjem čimprej zaslužil denar, veliko denarja. Potem, veš mama, potem bom kupil avto in te odpeljal v Slovenijo.

To je moj najresnejši in najbolj vztrajen učenec in mislim, da ga poleg veselja za glasbo res vzpodbuja tudi obljuba, ki jo je dal mami.«

Robert je želel harmoniko, da popelje mamo v rojstni kraj. Mišel pa me je skrivoma prosil, naj mu pošljem slovensko čitanko, da preseneti starše z znanjem materinega jezika. Yvette, petletna zlatolaska iz Merlebacha mi je povedala, da zato tako rada priteče na obisk k svoji dragi babici rojakinji Ivanki Urbas, ker jo ona vedno nauči kakšno novo slovensko pesmico. Povh Franci hodi šele v prvi razred, ali v soboto zvečer za nič ne bo šel prej k počitku, dokler ne bo slišal izseljensko radijsko oddajo. Pleše in žvižga vse slovenske polke in valčke kot pravi gorenjski fant. Mavova Silvica ima komaj nekaj mesecev. Ta debelušček se kar naprej smeje, če jo nago-varjaš; če pa ji govoriš v tujem jeziku, se na začudenje vseh začne dreti na ves glas. Jazbinškov petletni črnavsely ti pove: »Ata ni doma, šel je po opravkih za naše slovensko društvo.«

Rojak Grčar Alois iz Merlebacha je strasten šahist — levi na sliki

PLAMENA

Rue Dagobert v Freymingu je siva in pusta. Kamera bi z leve posnela le vrsto monotonihi hiš, z desne pa ogromne cevi, ki v rudnik dovajajo zrak. Če pa bi nekega večera prislunili zvočno aparaturo k hiši številka 14, bi ostali tam zamaknjeni dolgo, dolgo. Iz tamburaških strun je mladinski zbor društva »Slavček« pričaral venček slovenskih narodnih tako lepo in pristno, da bi pozabil, da si na tujem. Tako so mladinci čestitali predsedniku društva Stankotu Glogovsku rojstni dan.

Rojak Toni iz Zimminga, moral bi stopiti malo delj od svoje hiše in svojega delovnega mesta. Moral bi včasih v Merlebach, da prisluhneš besedi naših mladincev, da ti strune iz pod rok slovenske mladine zapoje, da ti nategne meh mlad rudar, da slišiš, kako Tinče zavriska, ko odhaja na nočni »šiht«, ali pa prisluhneš Nandetovi »Rože je na vrtu plela...« Misli bi, da si sredi Trbovelj ali Zagorja in spet bi videl fantovsko sonce.

*

Če bi podnevi pohajal po Merlebachu, bi prav gotovo naletel na očeta Alojza Grčarja. Resen, skoro mrk, bi dejal, kdor ga bolje ne pozna, jo maha po cestah z večnim omotom pod pazduho. Vprašal bi ga, kaj je to, on pa modro: »Rodna gruda in Koledar.«

Malo je rojakov, ki ne poznajo publikacij Slovenske izseljenske matice, ki so namenjene rojakom po vsem svetu. Mnogo pa jih je, ki ne vedo, da imamo take tihe, skromne, a silno požrtvovalne rojake, kot je Grčar, ki z vso ljubeznijo žrtvuje svoj prosti čas ter vsako novo revijo ali knjigo ponese na ogled od hiše do hiše.

Ko pa bi v nedeljo popoldne stopil v slovensko gostilno k Andolšku, bi prav gotovo zlepa ne mogel iz nje. Pa ne samo zaradi dobre kapljice, ki se na vrhu klanca kar prileže, ne, zadržala bi te spet lepa slovenska pesem, harmonika in polka. Tam se sestajajo člani društva »Sava«. Njihova zabava, veselje in petje je tako sproščeno, domače, da se tudi mnogi Francozi zaradi tega radi ustavljajo tam.

Pa da ne bi kdo napak razumel in misli, da je našim rojakom samo do veseljačenja. Ne, Slovenci so znani kot najboljši delavci in jih po rudnikih zelo upoštevajo. Njihove roke so trde in žuljave, zato pa so njihovi domovi prijetni, čisti in urejeni kot bi jih iz škatlice vzel.

Mlad slovenski par (Radič Stanko in Marija Durcih) iz Giraumonta

Ena izmed Radičevih harmonikarskih skupin z nagradnimi pokali. V sredini mali nadarjeni harmonikar Robert Kokalj

Večina rojakov sodeluje pri slovenskih pevskih podpornih društvih. Najštevilnejše je društvo »Slavček«. »Triglav« je najstarejše jugoslovansko pevsko društvo in predsednik Jereb je lahko ponosen na svoj zbor, saj ima bogat, kvaliteten program. Člani »Save« pridno tekmujejo z drugimi in to z velikim uspehom, saj imajo dva vrla voditelja, predsednika Nandeta Pintarja in tajnika Tinčeta Blatnika. Mi vsi v domovini smo lahko ponosni na ta društva, le nekaj bi vsem prišepnili na uho: z večjo slogo bo še več uspehov!

Toni, pot naših rojakov, ki spoštujejo krušno domovino in ljubijo svoj rojstni kraj, je pravilna. Zato le brez strahu, brez luči ne bodo ostali!

*

Saj še tisti niso obupali, ki jih je zagrabil bolezen. Rojakinja Zagoda je že šest let priklenjena na posteljo. Vsa izmučena je in izčrpana, pa vendar se je po njenem licu razlil srečen smehljaj, ko je slišala, da ima obisk iz domovine.

V Jean d'Arcu sem rojaka Hlebea našla v postelji med kupi slovenskih časopisov. Vse ga zanima, tesno živi iz dogajanja v rojstni domovini, čeprav se že tri leta ni mogel odmakniti od postelje.

Pa Vodenikova mamca! O, da vidite ta prijazen, dober obraz! Ves je razoran, zgrbljena ženska je za v posteljo, bi rekli na prvi pogled, a že zarana jo boste našli na njivi ali pa pri ognjišču. Če pa bo v hiši veselje, pesem, harmonika, bo poslednja šla k počitku. Majhne utrjene oči so takrat kot dva bisera, svetle in bleščeče od sreče. Prijatelja iz domovine boža nežno in toplo, kot da trga rože iz nekdanjega dekleškega vrta.

In oči njene hčere, ki je tudi že mati odraslih otrok? Poslednjič sem jih videla v bolnici. Prestala je težko operacijo, pa smo jo na nedeljo obiskali. V pičle pol ure, ko sem bila pri njej, je mlajšo Vodenikovo obiskalo enaintrideset prijateljev Slovencev. Potem veste, da so tudi v boleznih oči vrle slovenske matere bile ena sama tiha sreča. Takšen je naš dober slovenski človek — tudi v tujini ne pozabi prijatelja v trpljenju. Da je to lepo, to je preskromna beseda. Težko je najti izraza tistemu, kar le srce lahko čuti.

*

In ti rojak Toni, ti boš to čutil. S teboj bodo čutili še mnogi Toniji, Ivani, Jožeti in Franceljini in vsi oni, ki so takrat, davno, s teboj vred šli v temo — a je še danes v njih svetlo, svetlo...

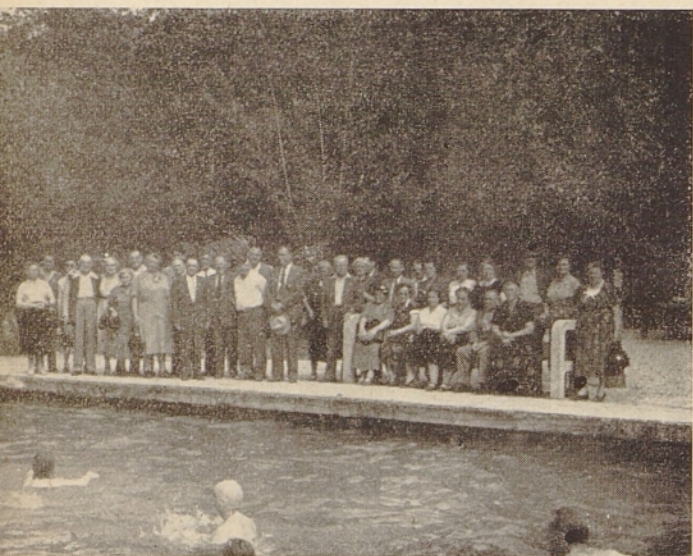
Vera Petković

Rojaki pred grobnico narodnih herojev

V prostorni veži moderno urejene otroške klinike v Ljubljani je upravnik pokazal rojakom v marmor vklesano posvetilo: »Ta klinika je bila opremljena s pomočjo prispevkov rojakov iz Amerike«. S tem so si rojaki iz ZDA postavili v domovini prelep spomenik

Tudi v Šmarjeških toplicah so se ustavili

PO STEZAH IN POTEH

Sredi sezone smo in pri nas na Matici je živahno kakor le kaj. Nešteto rojakov smo že letos spoznali ter z njimi prijateljsko pokramljali. Prihajajo pa tudi nekateri naši zvesti obiskovalci iz prejšnjih let, med katerimi je pač najbolj zvesta naša draga rojakinja Jennie Troha iz Barberton Ohio, ki nas je letos spet obiskala in je bil to že njen tretji obisk v zadnjih treh letih. Prav je tako, draga rojakinja Jennie! Med obiskovalci je precej rojakov, ki jih že dobro poznamo po njihovih dopisih v »Prosveti«, »Glasu naroda« in drugih naprednih izseljenskih listih. Prepričani smo, da si bodo v domovini nabrali novih vtisov ter bodo o tem spet kaj napisali v svoje liste, pri čemer tudi »Rodne grude« ne bodo pozabili. Med drugimi sta nas nedavno obiskala mr. Joe Zorman in njegova ljubka hčerka Mary iz Clevelanda. Mr. Zorman, ki je doma iz Šmarja pri Ljubljani, je v Clevelandu ugleden odvetnik in brat znanega ameriškega slovenskega pesnika Ivana Zorman, njegova hčerka Mary pa se pridno udejstvuje v organizaciji progresivnih Slovencev in je bila letos izbrana za voditeljico mladinskega odseka. Rojak Zorman je obiskal domovino po 45 letih. S hčerko sta posetila tudi najstarejšo slovensko dramsko umetnico 85-letno go. Avgusto Danilovo v Ljubljani, ki je dobro znana med rojaki v Ameriki, kjer je živel več let in s svojim strokovnim znanjem mnogo koristila kot režiserka in igralka domačim dramskim igralcem. Na Matici se vsak dan oglasi toliko rojakov in rojakinj, da pri najboljši volji ne moremo vseh naštetih po imenu, ker bi se prav lahko zgodilo, da bi koga pomotoma izpustili, to pa bi bilo krivično, zato naj kratko omenimo le, da smo te dni pozdravili v našem uradu tudi predsednika društva Jugoslovanski dom iz Egipta Josipa Zibiliča, in njegovo soprogo. G. Zibilič je rodom iz Dalmacije, njegova soproga pa je Slovenka.

Mnogo rojakov je letos pripeljalo s seboj avtomobile, s katerimi zdaj potujejo po domo-

»Prav lušno smo se imele,« so povedale tri vesele prijateljice: Agnes iz Chicaga, Anna iz Waukegana in Ančka od Putnika iz Ljubljane

DRAGE DOMOVINE

vini. Za to jim je dal največ pobude rojak Anton Garden, ki nas je lani obiskal ter je nato podrobno opisal v »Prosveti«, kako je s svojo »karo« potoval po domači deželi. Zelo priljubljeni so postali tudi skupni izleti po Sloveniji, ki jih skupno z Izseljensko matico organizira potovalni urad Putnik. Letos je smer potovanja še prav posebno posrečeno izbrana, saj zajema vse predele prelepe domovine, ki si jih rojaki ogledajo na 8-dnevnem potovanju. Do konca junija sta bila prirejena dva takšna potovanja, ki so se ju rojaki udeležili v lepem številu.

Prvi skupini se je primerilo tragično naključje, da je med potjo izgubila enega najbolj vedrih tovarišev, rojaka Janeza Kosmača iz Strabane, Pa., ki mu je opešalo bolno srce in je nekaj dni kasneje umrl v celjski bolnici, o čemer podrobno poročamo na drugem mestu. Razumljivo, da nas je ta vest vse zelo globoko pretresla, saj ni nihče mogel slutiti, da se bo tako hitro za večno ustavilo srce temu rojaku, ki je bil na zunaj videti še tako čvrst, mladosten in vedno dobre volje. Sicer pa so se na obeh potovanjih rojaki zelo prijetno imeli. Bilo je na koše dobre volje, smeha, pesmi, plesa in šal. Jedli in spali so v prvovrstnih hotelih, kjer so jim seveda tudi dobro postregli. Na jedilnikih so bili seveda razni zrezki in pečenke. Toda rojaki v drugi skupini so začeli »štrajkati«. Rekli so, da imajo mesa že preveč in so zahtevali domače jedi: štruklje, žgance in »ajmoht«. Seveda je bilo njihovi želji ustreženo. Po končanem potovanju so izletniki obeh skupin ugotovili, da so na teži znatno pridobili, kar pa zlasti rojakinjam ni bilo posebno všeč in so dejale, da je bila to edina slaba stran potovanja... Kje vse so bili, kaj vse so videli in počeli na drugem potovanju, vam bo v prihodnji številki našega lista opisala naša uradnica Vera, ki je rojake spremljala; za danes vam pa naj o tem spregovore le slike.

Ina Slokan

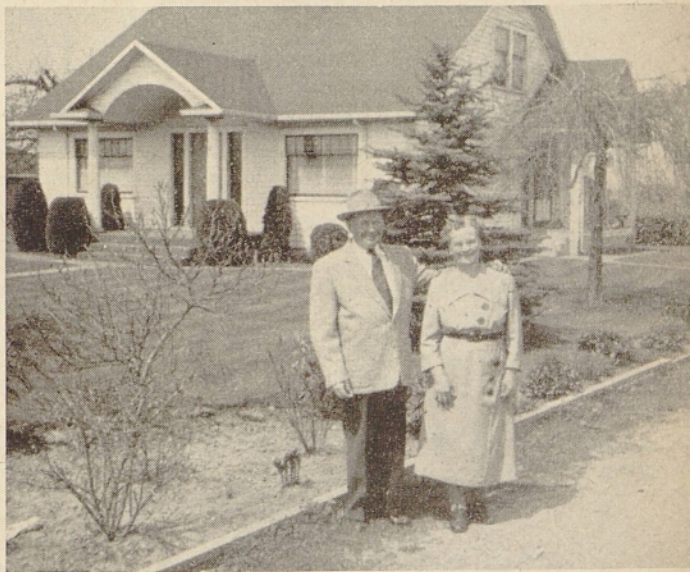
Obisk v podjetju »Slovenija vino« v oddelku, kjer pripravljajo pošiljke za ZDA

Rojaki so položili prelep venec pred grobnico narodnih herojev v Ljubljani

Prva izletna skupina pred spomenikom padlih v Bujah

Rojak Frank Repovž iz Black Daimonda s soprogo Mary, ki je letos tudi obiskal rojstno domovino

To so pa letošnji maturanti s svojo učiteljico

Ob koncu junija so šole zaključile pouk. To so veliki in važni dnevi za starše in mladino, povezane s skrbmi in radostmi. Kakor vsako leto so tudi letos šole zaključile šolsko leto z akademijami, katerih program je bil letos posebno izbran in svečan, saj praznujemo deseto obletnico osvoboditve. Med temi so doživljali svoje velike dneve tudi slepi otroci, ki se šolajo v Zavodu za slepo mladino v Ljubljani.

Slepi otroci iz Ljubljane — saj jih poznate? Med našimi rojaki v Ameriki imajo mnogo prijateljev, posebno med našimi zavednimi progresivnimi Slovenkami, ki so že v prvih letih po osvoboditvi mnogo pomagale s pošiljkami dragocenih učnih pripomočkov, kakršnih doma ne izdelujemo. O, kako iz srca so za to hvaležni.

Radi bi vam povedali, kakšne uspehe so letos dosegli s svojim učenjem in česa vsega so se naučili, pa so me povabili, da vam o vsem tem malo napišem. V zavod slepe mladine v enem najlepših predelov Ljubljane na Mirju, ki je po osvoboditvi postal topli drugi dom našim slepim otrokom, hodim že vrsto let. In vselej ga rada obiščem, ker je v njem toliko pristrčnosti, topline, domačnosti in pristne vedrine, da ob vsem tem popolnoma pozabiš, da si med tistimi, ki jih je življenje obsodilo na večno temo.

Žal, si nisem utegnila ogledati njihovih akademije, ki so jo priredili v proslavo desete obletnice osvoboditve. Spored je bil bogat in kakor so mi povedali tisti, ki so si prireditve ogledali, je bila vsaka od številnih pevskih, glasbenih, telovadnih in plesnih točk izvedena tako lepo, da je gledalce nadpose navdušila.

Naslednje dopoldne so slepi otroci slovesno položili obračun o svojem letnem učenju. Sveča-

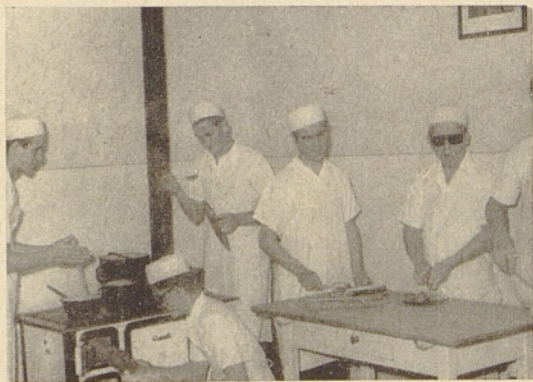
Pri tistih, ki vidijo

na zbranost je vladala v beli dvorani zavoda, kjer so v prvih vrstah sedele matere slepih otrok. Te matere so se pripeljale iz različnih krajev Slovenije — iz vasi in mest. Med drugimi je prišla žena tuberkuloznega rudarja iz Mežice, ki ima v zavodu najstarejšega sina. Prišla je mati male sedemletne Nadice iz Tržiča, drobna sivolasna kmetica iz okolice Celja, ki je lani hudo nerada pustila svojega slepega sina od doma, zdaj pa so ji oči sijale od ponosa, ko je zvedela, da je njen fant z lepim uspehom zaključil svoje prvo šolsko leto.

Slepi pionir in mladinec sta poročala o razgibanem delu krožkov. Pionirski odred v zavodu slepe mladine ima štiri krožke: glasbenega, pevskega, bralnega in šahovskega. Letos je bil na novo ustanovljen pionirski pevski zbor, ki je sodeloval na več prireditvah in se lepo uveljavil. Tudi mladinci radi šahirajo. Skupaj s pionirji so letos ustanovili v zavodu taborniško družino. Svoj Mladinski dan so praznovali 27. aprila s celodnevним izletom na Gorenjsko, kjer so obiskali Begunje, Drago, Vrbo, Bled in Bohinj.

Iz poročila zavodove kronistke smo zvedeli, da je bila letos v zavodu urejena nova politehnična delavnica, kjer se gojenci usposablajo za razne poklice. Poleti bodo gojenci tri tedne taborili ob sinjem Jadranu, kjer si bodo nabrali novih moči za prihodnje šolsko leto. V zadnjem šolskem letu je učiteljski zbor izgubil enega najboljših tovarišev, slepa mladina pa enega najboljših vzgojiteljev: pri avtomobilski požniji se je smrtno ponesrečil učitelj France Petrič, ki je s svojimi modernimi metodami kakor tudi s svojo veliko požrtvovalnostjo in ljubeznijo veliko pripomogel, da je zavod tako lepo napredoval.

Nato je ravnateljica zavoda, neumorna, požrtvovalna Mira Dobovškova spregovorila o učnih uspehih. Ne le šolsko znanje, tudi pridnost in prizadevnost ter vedenje so vzgojitelji upoštevali pri oceni posameznika. Najboljši so prejeli za nagrado lepe knjige — darilo sveta za prosveto pri Mestnem ljudskem odboru. Teh knjig sicer sami ne bodo mogli brati, toda brali jim jih bodo njihovi starši ali njihovi bratje in sestre ali prijatelji...

Gojenci so se izkazali prav spretni tudi pri kuhi, kar jim bo gotovo še dostikrat prav prišlo

z mrtvimi očmi

Drug za drugim so prihajali nagrajenci in prejeli iz rok predsednika upravnega odbora dr. Kržišnika darila — Gamzi Malči, Pustinek Rudolf in Videnškov Tonček, učenci prvega razreda; Pelko Tinka, učenka drugega razreda; Pogacnik Josip in Čebul Marinka, učenca četrtega razreda; Kobal Cvetka in Zgavc Marjan, dijaka prvega razreda gimnazije; Strašek, dijak drugega razreda gimnazije; Jereb Janez in Skrabec Gusti, dijaka tretjega razreda gimnazije. Kot najboljša gojenka gospodinjstva tečaja je prejela knjižno darilo Ančka Koren, dalje sta bila nagrajena še Cener Dezider, ki je izredno glasbeno nadarjen in igra pet instrumentov, in Krže Jože, ki je bil najbolj marljiv pri glasbenem udejstvovanju. Posebno nagrado od Mestnega ljudskega odbora je prejel dijak Skrabec Gusti, ki je slep in brez rok, kljub temu pa je tretjo gimnazijo izdelal z odliko. Podpredsednik Mestnega ljudskega odbora mu je še posebej čestital in ga povabil na kosilo, ki ga je Svet za prosveto priredil za najboljše dijake ljubljanskih šol. Skrabec Gusti je doma blizu Stične. Sedem let je imel, ko je v zapuščenem italijanskem bunkerju našel ročno granato, ki mu je v roki eksplodirala. Pri tem je izgubil obe roki do zapestja in oči. V zavodu za slepe je prav zanj učitelj Jože Karič izumil posebno protezo s pisalom, s katero se je Gusti učil pisati v pisavi za slepe. Pozneje je bil na ortopedski kliniki v Ljubljani operiran. S plastično operacijo so mu ločili nadlaktico od podlaktice in mu tako umetno napravili dva »prsta«, s katerimi sedaj je, piše, riše, se oblači itd. V to roko mu je segel podpredsednik Mestnega ljudskega odbora, ko mu je čestital. Gusti se je smehljajal in na njegovem obrazu je bilo toliko vedrine in jasnine, da smo popolnoma pozabili, da so njegove oči mrtve in ničesar ne vidijo.

Sledil je kratek kulturni spored, na katerem so gojenci peli, igrali, plesali in deklamirali. Iz sleherne precizno izvajane točke sta dihalo radost in življenjski zanos.

Predsednik združenja slepih Rožanc mi je pripovedoval, da se slepi v podjetjih in zadnji čas tudi v industriji vedno bolj uveljavljajo. Povsod jih imajo radi, ker so vestni, marljivi delavci. Združenje slepih jim pomaga pri iskanju zaposlitve ter jim nudi v prvih mesecih, dokler

V pripravljalnem razredu zaneti učiteljica Anja prvo iskrico v mladih bitjih, obsojenih v večno temo

se delu ne privadijo, tudi finančno pomoč. Običajno pa se slepi v delo hitro uvedejo ter postanejo najboljši delavci. Povsod jih imajo radi in podjetja, ki iščejo delavce, se dostikrat obračajo na združenje slepih. Da, danes stopajo pri nas slepi na svojo samostojno življenjsko pot s trdim, vedrim korakom.

In kdo jim je pomagal pri prvih korakih na tej poti? Na širokem hodniku je polno kovčkov. Gojenci odhajajo domov in se poslavljajo od svojih največjih prijateljev—vzgojiteljev... Ti so res slepi v pravem pomenu besede prijatelji, najboljši, najbolj razumevaljoči, in to prav vsakemu izmed njih, saj drugače pač ne bi mogli biti vzgojitelji v zavodu slepe mladine. Matere prihajajo k ravnateljici Miri. V očeh imajo solze. Vsaki se vidi, da bi rada povedala nekaj lepega. Pa se vse izlije v jecljajočo besedico: »Hvala vam!« »Hvala vam!« tako se poslavljajo tudi gojenci. Učiteljice se smehljajo in ravnateljica se smehlja, bodri, svetuje, vsa vedra, večno zaposlena, tako že dolgo vrsto let.

Tudi mlada učiteljica Anja se smehlja. Anja je na zavodu komaj nekaj let. Ona vodi pripravljalni razred, kjer zaneti prvo iskrico v mladem bitju, obsojenem na večno temo. Dostikrat ima s tem veliko truda in mora imeti zatega potrpljenja... In tega tudi ima. In še veliko, veliko ljubezni do vsakega teh otrok. Tudi do tistih, s katerimi je silno težko, ker so duševno zaostali. Anja je mlado, prikupno dekle. Kar nehoče sem morala pomisliti: ali kdaj misli tudi nase? Najbrž ne. Saj ne utegne, kakor ne utegne tega nihče od vzgojiteljev v tem zavodu, ki jim je poklic postal vsa osebna sreča.

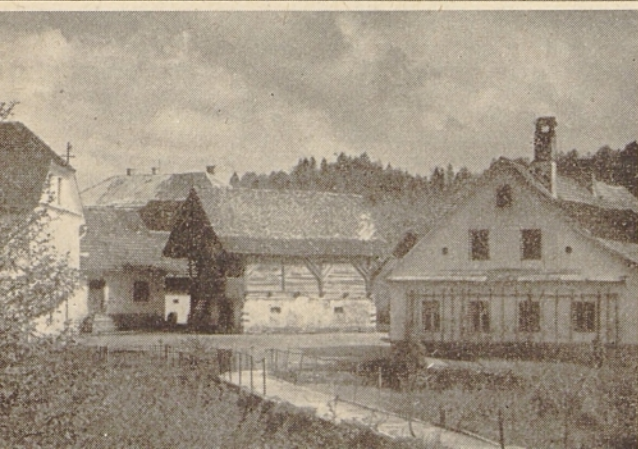
Rojakinja Therese Skala iz Waukegana pri Chicagu je v svoji oporoki zapustila Zavodu slepe mladine v Ljubljani 4000 dolarjev. Ker vas bo prav gotovo zanimalo, kaj si bodo nabavili s tem denarjem, sem to vprašala ravnateljico Miro Dobovškovo. Povedala mi je, da se darila silno veseli in da bodo z denizami kupili tiskarski stroj za svojo tiskarno, ker je stroji, ki ga imajo zdaj, zelo primitiven in tudi izrabljen. Tiskarno mislijo tudi preurediti in tako bodo slepi s pomočjo dobre rojakinje, ki se jih je spomnila v oporoki, prišli do lepih poučnih knjig in časopisa, ki bo tiskan v pisavi za slepe.

Ob slovesu so mi naročili, naj sporočim po »Rodni grudi« vsem rojakom po svetu, predosem pa dragim progresivnim Slovenkam tam v daljni Ameriki mnogo pristrčnih pozdravov od slepe mladine iz zavoda v Ljubljani. To željo jim srčno rada izpolnjujem.

Ina Slokan

V politehnični delavnici se slepi usposabljujejo za razne poklice

PO DOMAČI

Grosupeljčanka — jugoslovanska prvakinja v stenografiji. V Zagrebu je v tekmovanju jugoslovanskih stenografov dosegla prvo mesto slovenska novinarka Marija Simčičeva. Zmagala je v hudi konkurenci — napisala je 320 zlogov v minuti. Za darilo je prejela zlato zapestno uro — darilo maršala Tita. Marija Simčičeva je doma z Grosupljega iz znane Javornikove družine.

Bogate nagrade za kmetovalce je razpisal Okrajni ljudski odbor v Kopru. Nagrade v znesku nad 20 milijonov dinarjev bodo razdeljene med vinogradnike, ki bodo zasadili 2000 kvadratnih metrov zemlje s trtami v ležečih in nagnjenih vinogradih; dalje med sadjarje, ki bodo obnovili nasade, med pridelovalce vrtnih in krmilnih rastlin in semenskega krompirja, med najboljše živinorejce itd.

Novo železniško postajališče so dobili v Stranjah na Dolenjskem. To je res velika pridobitev za prebivalce iz Velikega Gabra, ki jim odslej ne bo treba več hoditi na uro oddaljeno postajo v Radohovo vas. Ob otvoritvi postaje je bila prirejena lepa slovesnost, ki so se je udeležili ljudje od blizu in daleč. Sodeloval je mladinski pevski zbor iz Velikega Gabra in godba iz Sentvida.

Letošnji občinski praznik v Dolenjskih Toplicah so občani praznovali posebno svečano. Prirejena je bila razstava, ki je prikazala razvoj občine v desetih letih svobode. V tem času so lepo napredovala domača gospodarska podjetja. Toplice so dobile vodovod, cesta skozi trg je tlakovana, zgrajen je bil nov most čez Sušico in ves trg obnovljen. Lepi uspehi so bili doseženi tudi v kmetijstvu.

97 let brez zdravnika je dočakala Marija Ogrinčeva, najstarejša Celjanka. Za njen 97. rojstni dan so ji v Celju priredili lepo slovesnost, na kateri so ji poleg sorodnikov čestitali predstavniki mestne občine in zastopniki raznih organizacij, ki so ji poklonili lepa darila. Ogrinčeva mamka je zdrava in čila in vedno dobre volje. Še zdaj je krepke postave in rada pove, da je bila kot dekle tako močna, da je marsikaterega fanta, ki je bil »preveč siten«, s krepko roko položila po tleh. V vsem svojem dolgem življenju ni bila nikoli bolna in ležala je samo enkrat — ko je rodila. Zanimivi so njeni spomini. »Ko sem bila mlada,« je pripovedovala, »so svetili še s treskami. Moški so kresali iskre in potem razpihovali gobe v slami. Ko sem bila stara petnajst let, so v Lenart na Kozjanskem prvič prinesli petrolejko in je bil to seveda od sile imeniten dogodek.« Danes seveda tudi pri Ogrinčevih svetijo elektrika, pri kateri je mamka kar mimogrede vdela nit v šivanko in to brez očal, o katerih pravi, da jih je sicer uporabljala, toda jih je že pred 40 leti odložila.

Viničarju so odkrili spominsko ploščo. Prleki so proslavili deseto obletnico osvoboditve s

Sežana

Mežica na Koroškem
Mirna na Dolenjskem

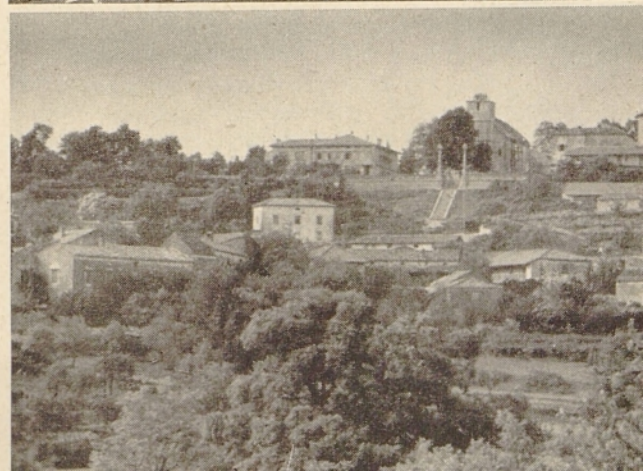
DEŽELI...

Stajerskim festivalom, ki so ga priredili 4. in 5. junija v Ljutomeru. V teh dnevih je sprejela metropola sončne, vesele Prlekije množice gostov iz Pomurja, Maribora, Ptuja, Ormoža, Celja, Čakovca, Varaždina in drugod. Prevladovali so gasilci, ki so se pomerili v ostrem tekmovanju, na katerem je dosegla prvo mesto desetina iz Murske Sobote. V nedeljo dopoldne so se strnile množice pred hotelom Jeruzalem, kjer je zvezni ljudski poslanec, domačin iz Prlekije Ivan Kreft odkril spominsko ploščo Alojziju Mavriču, ki je pred dvajsetimi leti na protestnem zborovanju viničarjev padel pod puškami žandarjev. Ob tem zgodovinskem dogodku so se ljudje iz Prlekije spomnili tistega septembrskega dneva pred 20 leti, ko so se na ljutomerskih ulicah zbrali viničarji, ki so prihiteli iz svojih siromašnih najemniških bajt v gorica, da skupno dvignejo glas proti krivicam, ki so jih trpeli pod tedanjim režimom. Prišli so žandarji, padli so streli in viničar Mavrič iz ljutomerskih goric je obležal v svoji srčni krvi. Spomin na te velike dogodke so prisotni počastili z enominutnim molkom, gasilska godba iz Maribora pa je zaigrala žalostinko.

Zlata poroka v Braniku. Pri Turkovih v Braniku so imeli 31. maja veselo slavnost. 77-letni Peter Turk in njegova 70-letna žena Karolina sta praznovala zlato poroko. Pet sinov in hčera zlatoporočencev se je zbralo k temu družinskemu prazniku: sin Rafael je prišel v ta namen z ženo Doro prav iz Argentine, Stanjo z ženo Marijo in hčerkami Hermi in Margit iz Celovca, Vojko z ženo in sinom ter hčerka Marija z možem iz Trsta, sin Angel z ženo in sinovoma iz Maribora, sin Milan z ženo in sinom iz Ruš. Prisotna je bila tudi snaha vdova Gabrijela s sinovoma in hčerko, ki živijo skupaj s slavljenici. Turkovi so položili dva krasna venca pred spomenik NOB v Braniku v spomin padlega sina oziroma brata Jožeta, katerega ime je vklesano na kamnu. K lepemu slavu je Turkovim čestitalo mnogo vaščanov in prijateljev, v imenu Slovenske izseljenske matice pa tajnik podružnice Mirko Ličen. Domači pevski zbor in orkester je zvečer počastil slavljenca z narodnimi in partizanskimi pesmimi.

Spominska svečanost v bolnici »Franje«. V znani partizanski bolnici »Franje« v soteski nad Logom pri Cerknem so se 5. junija zbrali številni nekdanji ranjenci in strežniki v bolnici s svojimi sorodniki in znanci. Prisotna je bila tudi nekdanja upravnica bolnice zdravnica dr. Franja Bojce-Bidovčeva, organizator in prvi zdravnik bolnice polkovnik dr. Viktor Volčak in drugi. Prisotnim je spregovorila zdravnica dr. Franja, po kateri ima bolnica ime, ki je orisala zgodovino bolnice in spregovorila o velikem požrtvovanju strežnikov in bolničarjev in junaštvu ranjencev, ki so junaško prenašali neznosne bolečine. Bolnica je sprejela okrog 1000 ranjenih partizanov, predvsem s Primorske in Gorenjske.

Stanjel na Krasu
Skofja Loka
Tomaj na Krasu

SAMORASTNIKI

(Nadaljevanje)

Čim bolj se je Ožbej staral, tem bolj je pil, tem večji srotej je bil. Na Karnicah je bil zmeraj bolj v napotje, zato je večino svojih, zmeraj bolj pogostih pijanosti preupal pri Meti. Prihajal je k njej ves potolčen, smrdljiv in nemaren; Meta ga je sprejemala, čistila, zdravila in negovala kakor velikega otroka.

Po takih prespanih, omotičnih pijanostih je Ožbeja zmeraj navdajala neka meh-koba. Posedal je z otroki, ki so bili še pri hiši, jih poljubljaj in objokoval, sam sebe pa preklinjal, da ga je morala čestokrat Meta tolažiti.

»Ne maraj, Ožbej, vdaj se v božjo voljo, smo pač nesrečniki vsi skupaj.«

»Jaz sem kriv vse te nesreče! Ali razumite me: jaz sem med dvema mlinskima kamnom — na eni strani Meta, na drugi strani pa Karnice, moj oče. Dolgo sem omahoval, dokler me ni stisnilo, da se nisem mogel ganiti. Danes pa — kar je dejano, je dejano, srotej sem, amažnik na duhu in na telesu, carapa,¹⁴ brez odločnosti in volje. Moj oče je čisto drugačen mož in ti, Meta, si čisto drugačna...«

Mali pankrti so ga nemo poslušali ter iskali odgovora pri materi.

Ta ga je potem tešila:

»Vse se bo še preložilo, nič še ni zamujenega, Ožbej.«

»Da, toda vzeti se morava in vse bo še dobro! Karnice ne morejo biti več moje, kar nič ne dé. Vzeti kako kajžo v najem in živeti skupaj. Če bom hotel, mi morajo dovoliti ženitev. Toliko vas je že, da bo soseska le vesela, če boste imeli pravega očeta. In tega ciganskega življenja bo potem konec.«

Po vsaki taki težki pijanosti se je Ožbej poslavljal od svoje družine z besedami:

»Da, o pustu se vzameva.«

Do pusta tako, potem pa je začel:

»Po veliki noči se vzameva.« In tako dalje.

Meta je morala skoraj sama preživljati svojo droso. In to je bilo sila težko, kajti pri bajti jih je bilo zmeraj najmanj četr-ro; eden je bil v zibelki, drugi je komaj

shodil, tretji je že hlačal in četrti je postal goden za prvo pastirsko službo. Tako je bilo skoraj petnajst let.

Meta je morala delati tako rekoč noč in dan; poleti je hodila na dnine, pozimi je predla doma, plela slamnice, jerbace in koše, delala leseno orodje, žlice, kuhlje, sol-nike, žličnike, z eno besedo: prišla je za vsako delo, ki ji je prišlo pod roke. In ni bilo dela, ki bi mu ne bila kos! Soseska jo je poznala kot najboljšo dninarico, ki ji nobena pot ni bila predaleč, nobeno vreme pregrdo. Kljub temu, da je jemala otroke seboj, se je ob velikem delu soseska zanjo pipala.¹⁵ Z najmlajšim v zibelki na glavi, pa še dva, tri hlačarje ob sebi je odhajala ob prvi zori na delo in prihajala ponoči domov. Njena pridnost je bila skoraj nadčloveška. Edino tej pridnosti, ki je je bila zmogljiva le tako velika materinska ljubezen, kakršno je nosila v sebi Meta, se je bilo zahvaliti, da je tako velika družina odraščala brez prevelikega pomanjkanja, da so vsi otroci odraščali zdravih udov in zdrave pa-meti.

Ob takem večnem nadčloveškem boju je v soseski od leta do leta rastel Metin ugled. Pomalem je javno mnenje prehajalo na njeno stran. Ljudje so se zmeraj bolj spotikali nad trdovratnostjo starega Karnič-nika, ki se je še vedno strastno protivil zakonski zvezi med Ožbejem in Meto. Da bi svojo voljo laže uveljavljal, je še sam ravnal posestvo, čeprav je mlajši sin že postal polnoleten.

Meta je dolga leta še sanjala o kajži, najprej o eni izmed karniških, tako velikih, da bi se njena družina preredita doma, po-tem pa o kakršni koli bajti, samo da bi ji življenje postalo znosnejše; te sanje pa je sčasoma pokopala. Večkrat je bila zaradi tega talovna,¹⁶ mislila je na svojo nesrečo in ni mogla razumeti, zakaj mora ravno njo tako tepsti življenje. Te misli pa so izginile, ko se je spomnila otrok. Velike, težke in neodložljive materinske dolžnosti so jo še z večjo silo gnale na delo za vsakdanji kruh. V tej vsakdanji borbi je nikdar ni zapustila zavest, da se ji godi krivica, da

¹⁴ Sleva.¹⁵ Trgala.¹⁶ Poirta.

trpi po nedolžnem, da se je nad njo storil velik greh; zaradi te zavesti je postala zaprta, skoraj zakrknjena do ostalega sveta. Vendar ni povzročiteljev svoje nesreče sovražila, pač pa hladno prezirala. In ta prezir, ki ga je gradil med njo in ostalim svetom vedno močnejši plot, jo je na drugi strani družil z njeno životjo v zmeraj močnejšo skupnost. Imela je svoj lastni svet, v katerem je bilo malo svetlih dni, in se sprijaznila s to usodo, kakor je mogla in vedela. Zakona z Ožbejem si je zdaj želela le še zaradi soseske, zaradi otrok, ki bi s tem dobili priznanega očeta, da bi vsaj po šegi postali enakovredni ljudje.

Soseska ni mogla razumeti, kako je Meta pri takem življenju in pri tolikih otrocih ohranila svojo lepoto; še potem, ko je zlegla že devetero otrok, je bila še zmeraj vzravnan, gladkih lic, živih oči, le kretnje so zaradi neskončnega garanja postale manj gibljene.

Lepi so bili tudi vsi njeni otroci, vsi visoko zrasli, ravni, močni, žarečih oči, kar so vse imeli od nje. Metina samosvojost se je zmeraj bolj oprijemala otrok. Pri njih je bila mati vse, podoba očeta je le medlela v njihovih dušah in počasi popolnoma izginjala. Niso bili bojazljivi, toda ljudi so se izogibali in niso nikomur zaupali ter se vedli kot trdodušniki. Če jih je kdo iz nagajivosti vprašal, čigavi so, so odgovarjali, ko so še komaj znali obračati jezik:

»Hudabivški pankrti smo!«

»Ali niste karniški?«

»To pa že kar!« so se neprijazno odrezali.

Zato jim je soseska pomalem začela rekati tudi »samorastniki«. Ko so komaj zlezli iz gnezda, so morali že v službo za pastirje; pasli so po vseh belanskih globačah, po planinah Obirja, Pece in Olševe. Mati je vsakemu naredila za popotnico velik križ na čelo, pod pazduho mu je stisnila par novih cokel, ki jih je sama napravila za novega odhajača, za slovo pa mu je še rekla:

»Zdaj greš v boj za kruh! Ta boj bo težak, ali premagal ga boš, če ne boš pozabil, da si moj, da si Hudabivnikov...«

In če se je odhajač cemeril, kar je pomenilo, da se čuti še neogljenega in pre slabotnega pred svetom, mu je mati rekla:

»Gal, ne pomaga nič, doma sta še dva, ki čakata na kruh.«

Potem je v presledkih šlo dalje:

»Gaber — Mohor — Ožbej — Vid — Burga — Primož... doma sta še dva — so še trije, nič ne pomaga!«...

M. Gaspari: Pot na goro

In slehernikrat se je, cmerač ali cmeravka, spričo materinega resnootožnega obraza prenehal kisati in pogumno nastopil pot v neznani svet, kjer se bije bridki boj za kruh.

Zunaj v svetu so iz pastirjev postajali iberžniki, mali hlapci, drvarji, dninarji, kovači, knapi, iz pastiric kravarice in dekle. Meta je vpeljala tako, da so vsako leto na belo nedeljo prihajali k njej. Iz teh obiskov se je razvil nekak hudabivški shod, o katerem se je še dolgo govorilo po vsej dolini, ko je Meta že davno bila pod zemljo in niso Hudabivniki imeli nikogar več, pri komur bi se mogli shajati in kamor so prihajali kot na kako božjo pot. Ob takih prilikah je Meta videla vse otroke zbrane pri sebi, za otroke same pa je bila to tudi edina priložnost, da so se videli med seboj. Te šege so se držali do materine smrti. Prihajali so k njej, ko je bila že vsa siva, vsa sključena od dela, prevar in trpljenja, ko ni od njene lepote ostalo nič več drugega, kot njene globoke, svetle oči...

Vsako belo nedeljo je bila kajža polna pisank, polna klobas in mesa, polna stolnikov, kipnjenikov, miznikov in raznih drugih potic, ki so jih otroci prihranili za mater. Marsikatera kmetica je hlapcu ali dekli pri odhodu stisnila poseben dar v culo z besedami:

»To je za Meto...«

In kadar je Meta tako sedela sredi otrok, je prišlo nad njo, da jim je mnogo govorila, čeprav je bila sicer redkobesedna.

»Zdaj, ko ste vsi zbrani pri meni, poslušajte, kaj vam povem jaz — vaša mati, — pankrtska mati. Devetero pankrtov vas je. Karnice so zavrgle mene, zavrgle so tudi vas. Karnice so zavrgle tudi vašega očeta — zato se ne smete hudovati nanj, kajti Kar-

Petelinček se je ženil

Koroška narodna

*Petelinček se je ženil
z eno črno putiko;
raca je bila za kuharico,
je spekla malo štruciko,
pogačo vsadila, pa si taco osmodila.*

*Komar je bil za camarja,
muha za družico,
sta rajala in juckala
in jedla z veliko žlico.*

*Muha se je spotaknila,
komarju nogo je zdrobila;
komar je vzel poleno
udaril muho na koleno.*

*Gredo takoj po acarja,
po tega starega Znablarja;
znablar vam takoj priteče,
pa muhi že vsa kri izteče.*

*Na oni strani Drave
so našli kupec trave,
so muho pokopali,
vsi po njej so žalovali.*

nice so ga zavrgele zaradi mene, zaradi vas. Vidite me, kako sedim med vami, moje roke vidite, ki so od ognja in dela tako zrezane, da niso bile zmožne rahlega božanja; moje srce je tako posušeno, da ne čuti nobenih drugih skomin, razen ljubezni do vas, do svoje krvi. — Kadar boste odrasli, branite svojo pankrsko čast, kjer koli boste hodili. Ko zmanjka mene, ne boste imeli malo toplejše kamre, kamor bi lahko stopili... Zato ste pa povsod doma. Ker niso Karnice vaše, je vaša vsa Podjuna, so vaše vse gore, vse globače, vse skale in vaša so polja, ki jih prekopavate s svojimi rokami...«

Hudabivniki so jo poslušali kot zamaknjeni.

Meta jim je govorila dalje:

»Z vami je tako: vi niste kakor drugi otroci — vi ste samorastniki. Vi se niste odzibali po zibelkah, vaše zibelke so razgoni, brazde, zare,¹⁷ kjer vas je žgalo sonce in vas je močil dež. Ob teh zibelkah so vam popevale tutujke in prepelice, svetila vam je strela, budil vas je grom... Zato ste ko samorastniki. Sami ste se izlevili, brez goje, kot izgubljena samorastna setev v razgonu. Kakor se samorastnik zgrabi z okolico, tako se morate tudi vi, Hudabivniki zgrabit z življenjem. Kjer stojite, poženite korenike. Ne dajte se teptati od drugih, ne pre-

našajte ponižno krivic, ali tudi vi ne prizadevajte nikomur, nobenemu bližnjemu kakih krivic. — Poglejte, mene so položili na marternico, ko še dobro vedela nisem, kaj je svet. Mogoče bodo polagali tudi vas. Tedaj stisnite zobe in si mislite, da ste samorastniki — da ste Hudabivniki. Zdaj po meni vas je devet, čez petdeset let vas bo lahko že sto, čez sto let vas bo petkrat, desetkrat toliko. Potem si boste združeni lahko priborili svojo enakovrednost, svoje pravice...«

Leto za letom je Meta vlivala otrokom vero vase in jih učila spoznavati in zaničevati krivico in greh; ta vera se je v njih utrjevala, nosili so jo s seboj po podjunskemrodu, po gorskih koritih, ta vera se je zraščala s tuljenjem vetrov po slemenih, z bučanjem globač, s sanjami polj, zlivala se je s šepetom jezerskih gladin, z neskončnim šumom dravskih valov...

Stari Karničnik je nekega dne nenadoma umrl. Že dolgo pred smrtjo ga je nekaj tlačilo; bil je molčeč, taloven. Ljudje so si razlagali s tem, da ga grizejo Hudabivniki. Kar se o njegovem umiranju pripoveduje, ni vse potrjeno. Toda ljudje pravijo, in Ožbej sam je trdil, da ga je oče dal poklicati k sebi, ko je padel. Ko pa je Ožbej prišel, je bil Karničnik že na pol nezavesten. Čisto rahlo je baje šepetal:

»Ožbej, vzemi jo...«

Potem je umiral pol ure, nato je baje spet zašepetal:

»Ožbej... Male Karnice so tvoj užitek do tvoje in Metine smrti...«

Nato se ni več zavedel in po dveurnem, težkem umiranju je umrl.

Ce je na zadnjo uro res tako rekel, je težko dognati, toda kot sem že rekla, je sam Ožbej tako trdil, ki je bil z drugimi otroki pri njegovi smrti. Mogoče pa je, da je Ožbej le zato tako govoril, da bi pred Meto in pred nami opral neusmiljenost in trdovratnost svojega očeta. Resnica je, da iz tega ni bilo nikoli nič; Ožbejev brat Volbenk je dobil vse posestvo z Malimi Karnicami vred. Ožbej je dobil sramotno majhno doto, od katere so pa odbili to, kar je stari Karničnik položil za prve tri Metine otroke; za druge se Karničnik ni več zmešnil. Ožbej je dobil tudi pravico dosmrtnega bivanja na Karnicah, pravico do hrane pri mizi, kar pa vse zapade, če se oženi. Torej je bil še po očetovi smrti privezan na Karnice.

Vendar so ljudje mislili, da se bosta Meta in Ožbej le vzela. Ožbej bi lahko s

¹⁷ Ozare.

M. Gaspari:
Bela cerkev
pri Novem
mestu

preostalo doto kupil majhno kajžo. Tako je mislila tudi Meta. Pa tudi iz tega ni bilo nič; Ožbej je po stari navadi odlagal, obljubljal in pil. Mogoče bi naposled le prišlo do tega, če bi ne bilo druge nesreče. Ožbej je nekoč spet nekaj dni pil in ko je ponoči hodil proti hudabivški kajži, je štrbunknil v Zablatniško jezero, od koder so ga drugi dan mrtvega potegnili.

Na pogreb je šla s sedmimi pankrti, Gal in Gaber sta bila pri soldatih. Na pogreb so prišle tudi vse Karnice, — prvič in zadnjič sta bili obe veji te družine skupaj. Vsa so-

seska je pridregnila, da bi bila priča temu prizoru. Zato je bil pogreb tak, kakršnih je malo v našem kraju. Ožbejeva smrt ni zavnala prepada med Karničniki in med Hudabivniki; to, se je pokazalo že na pogrebu. Obe družini sta bili vsaka zase, nepristopni, hladni; Karničniki so si bili svesti svoje moči in ugleda — Hudabivniki pa svojih pravic. Sedmero hudabivških samorastnikov je obdajalo svojo mater, kot bi jo očitno branili pred ostalim svetom.

(Dalje prihodnjič)

Domovina

Piknik rojakov v Franciji

FRANCIJA

OBISKI IZ DOMOVINE

V maju nas je obiskala uradnica Slovenske izseljenske matice Vera Petkovič, ki jo rojaki, ki so v preteklih letih obiskali domovino, dobro poznajo. Vera Petkovič je porabila svoj letošnji dopust za obisk rojakov v Franciji. Nekaj dni je bila Petkovičeva tudi v Merlebachu, kjer je obiskala več družin in bolnikov ter predstavnike izseljenskih društev. Kar prehitro se je poslovila od nas. Upamo, da je odnesla s seboj lepe spomine z bivanja med rojaki v Franciji.

Z JUGOSLOVANSKIM RUDARSKIM DRUSTVOM »SAVA« V ELSASS

Dne 22. maja so se člani in pevski zbor s pevovodjem Eugenom Diesnom udeležili razvitja zastave francoskega rudarskega društva v Enchenbergu-Elsassu, ki je oddaljen 68 km od Merlebacha. Čeprav je bilo vreme mrzlo in vetrovno, se je 56 članov odpravilo na pot. Preden so se odpeljali, je prijazen Auer Kramar, lastnik prostorov, kjer ima društvo pevske vaje, vsakemu segel v roko in želel veselo potovanje in veliko uspeha. Med vožnjo je iz avtobusa veselo odmevala lepa slovenska pesem, ki so jo

mimoidoči z zanimanjem poslušali.

Pokrajina Lorraine in Elsassie ni ravna, ampak valovita. Med gozdovi se razprostirajo lepa polja in dobro gojeni sadovnjaki. Ta pokrajina je nas starejše izseljence dostikrat spominjala na naše rojstne kraje v lepi Sloveniji. Ob cesti, kjer smo se vozili, smo opazili mnogo dobro zakritih beton-skih utrd. Vozili smo se ob znameniti Maginotovi liniji, ki je bila zgrajena od švicarske do belgijske meje.

Razvitja zastave v Enchenbergu se je udeležilo 29 rudarskih in športnih društev. Delavska rudarska podporni društva so včlanjena v skupni zvezi (Bundau). Slavnost je bila zelo lepa. V dolgem sprevedu so nosili 16 rudarskih zastav, sodelovali sta dve godbi. Udeleženci so položili lep venec pred spomenik padlih vojakov, nato pa je sledilo razvitje zastave po starem rudarskem običaju.

Sledil je kulturni program, kjer je nastop pevskega zbora »Sava« vzbudil veliko pozornost in odobravanje. Pevci in pevke so nastopili v enotnih oblekah. Zapeli so dve slovenski narodni pesmi in želi zanje veliko priznanje.

Zupan se je z lepim govorom zahvalil pevcem, društvu in pe-

vovodji Diesnu. Rekel je med drugim: »Čeprav ne razumemo besedila vaših pesmi, občudujemo vaše prelepe napeve in glasbo.«

USPEH DRUSTVA »SAVA« V THETINGU

Dne 30. maja se je društvo »Sava« udeležilo slovesnosti rudarskega društva v Thetingu. Na slovesnosti je sodelovalo 25 okoliških društev z zastavami. Po dolgem, svečanem sprevedu je bila na prostem kulturna prireditve, na kateri je nastopil pevski zbor »Sava« in s slovenskimi narodnimi pesmimi silno navdušil številne poslušalce. Prav tako je zaslužen žel mnogo priznanja tudi 9-letni Charlie Paučnik, ki je odlično zaigral na harmoniko. Omeniti moram še, da izmed vseh rudarskih društev, ki so včlanjena v zvezi, ima edino društvo »Sava« mešani pevski zbor. Zdaj v poletnem času rudarska društva rada prirejajo razne prireditve, na katere povabijo tudi druga društva. Tako naša izseljenska društva, ki imajo skoraj vsa pevske zборе, opravljajo lepo narodno in kulturno delo, ko seznanjajo tuje narode z lepo slovensko pesmijo.

Grčar Alois, Merlebach

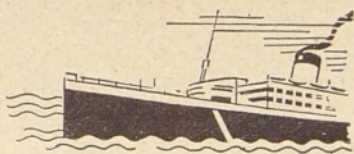
GROBOVI NA TUJEM

V Chevremontu je umrl rojak Zemljak, eden najstarejših izseljencev v Kerkrade. Zena, po rodu Holandka, mu je umrla že pred leti. V Merlebachu pa sta umrla rojaka Jožef Dobravec in Aleks Terček, oba dolgoletna člana izseljenskih društev. Naj jim bo lahka tuja zemlja, kjer so si služili vsakdanji kruh!

SESTANEK ZDRUŽENJA JUGOSLOVANOV

Dne 29. maja smo imeli članski sestanek Združenja Jugoslovanov, ki je bil zelo dobro obiskan in smo na njem pretresali razne važne zadeve. Rojaki, ki bodo letos obiskali domovino, so se predvsem zanimali za razne podrobnosti o potovanju. Rojaki iz okolice Bruaya in Elsassu so bili zelo

na tujih tleh

zadovoljni, ko jim je odbor sporočil, da bo organiziral skupno potovanje. Odbor jim bo tudi pomagal pri nabavi potrebnih listov. Zelo so bili vsi tudi veseli obvestila, da so odbori Združenja prejeli od jugoslovanskega poslaništva iz Pariza navodila, da odborniki popišejo vse tiste rojake in rojakinje, ki še ne prejemajo pokojnine iz domovine. Odborniki so se takoj lotili dela in bo popis hitro zaključen. Po končanem uradnem delu sestanka smo seveda po stari navadi posedeli še skupaj ob prijateljskem pomenku in zapeli nekaj lepih slovenskih pesmi. Seveda smo se spominjali tudi slovenske radioodaje ter naših nepozabnih pevcev iz Zagorja, ki so nas lani obiskali. Prav pristrčne bratske pozdrave pošiljamo vsem čitateljem »Rodne grude« — Franc Zabkar, Marija Suštar, Alojz Pungarčar z ženo in hčerka, Karel Klembas, Dominik Zupan, Ignac Mandel, Franciška Stajner, Pavla Hajzinger, Marija Dolšak, Marija Šeško, Rudolf in Veronika Kolenc, Franc Gomilar, Anton Meh z ženo, družina Oprešnik, Jožef Gabrovec, Milko Fidaršek in Anton Tajs.

Anton Oprešnik,
Houdain — Pas de Calais

HOLANDIJA

DESETLETNICO NAŠEGA DRUŠTVA
BOMO PRAZNOVALI

Člani jugoslovanskega izseljenskega društva »Edinost« so se 12. junija zbrali na svoji društveni seji, na kateri so razpravljali o proslavi desetletnice obstoja svojega društva. Društvo bo praznovalo ta pomembni jubilej 17. julija s kulturno prireditvijo, na katero se člani pridno pripravljajo.

Na tej seji so člani tudi izrazili željo, da bi nekaj slovenskih otrok — vojnih sirot preživelo počitnice v Holandiji. Odbor in člani društva »Edinost« so soglasno izrazili željo, da bi letos sprejeli na enomeščne počitnice 10 vojnih sirot iz Jugoslavije in to starih od 10 do 14 let. Počitnice bi bile brezplačne, treba bi bilo plačati le stroške voznine. Upamo, da

Hčerke rojaka Repovža iz Black Daimonda — Mary, Frances in Anny

boste ustregli naši želji, da bomo tako tudi mi v tujini nekaj malega dali za naše, ne pa samo sprejemali.

Odbor in člani društva »Edinost«

ZDA

PRVOMAJSKI KONCERT PEVSKEGA
ZBORA »PREŠEREN« V CHICAGU

Dne 1. maja je bil v Sokolski dvorani v Chicagu velik koncert tamošnjega pevskega zbora »Prešeren«. Na koncertu so sodelovali: mlada slovenska pianistka Marie Tome iz South Chicaga, ki je to pot nastopila prvič na javnem koncertu in ima vse odlike, da postane nova slovenska glasbena umetnica. Zatem pa so nastopili zbor Slovenske ženske zveze, zbor prireditelja »Prešerna« pod vodstvom pevovodje Franka Gradiška in operni pevec Dragotin Šostarko, ki je s svojim močnim baritonom navzoče očaral. Koncert je bil zelo dobro obiskan.

PRENOVITEV SLOVENSKEGA
NARODNEGA DOMA V NORTH
CHICAGU

Letos spomladi je bil prenovljen Slovenski narodni dom v

North Chicagu, Ill. Na pročelju je zdaj napis v slovenščini in angleščini. Tako moderno urejenih prostorov nima zdaj nobeno gostinsko podjetje daleč naokrog. Imajo tudi posebno sobo za zabavanje upokojencev. Ob otvoritvi je bilo toliko gostov, da sploh ni bilo mogoče dobiti prostora.

PROSLAVA 50-LETNICE SNPJ
V WILLOCKU, PA.

Dne 16. aprila je bila proslava 50-letnice društva št. 36 SNPJ v Willocku, Pa. Pogovoru glavnega predsednika SNPJ Josepha Culkarja je nastopil moški zbor iz Claridgea, ki je zapel v splošno zadovoljstvo pesem »Hej Slovenci«, zatem pa je pel mešani zbor »Prešeren« iz Pittsburga, ki deluje že 44 let. Prireditelj je bila izvrstno obiskana in so bili vsi zadovoljni s sporedom in zabavo.

50-LETNICA DRUŠTVA ABZ

Društvo št. 53 Ameriške bratske zveze (ABZ) v Little Fallsu, N.J. je proslavilo 5. marca 50-letnico svoje ustanovitve s slavnostno večerjo in zabavo.

VELIK USPEH AKCIJE ZA NOVE NAROČNIKE PROSVETE

Poročali smo že o pričetku jubilejne kampanje SNPJ za pridobitev 500 novih naročnikov za dnevnik Prosveto. Kampanja je trajala šest mesecev in je bila zaključena 30. aprila. Imela je poln uspeh: 536 novih naročnikov. Prvo mesto med nabiralcji je dosegla Mary Udovich iz Chicaga, ki je nabrala 79 novih naročnikov in bo dobila za nagrado brezplačno vozovnico od New Yorka do Ljubljane in nazaj. Drugo mesto je dosegel Frank Klune iz Chisholma, Minn. z 41 celoletnimi naročninami, tretje mesto Louis Klemencich iz Toronta, Ont., ki je dobil med kanadskimi Slovenci 50 novih naročnikov.

DVE USPELI PRIREDITVI GLASBENE MATICE V CLEVELANDU

Glasbena matica v Clevelandu, ki bo proslavljala letos 15-letnico obstoja, je imela pod vodstvom pevovodje Toneta Šublja 17. aprila v Slovenskem narodnem domu na St. Clairu svoj pomladanski koncert. Na sporedu so bile klasične in narodne slovenske pesmi. — 15. maja pa je Glasbena matica v istih prostorih uprizorila Mozartovo komično opero »Figarova svatba«. Nastopili so predvsem slovenski rojaki druge in tretje slovenske generacije. Pri klavirju je bila pianistka Vera Slejko. Kostumi so bili iz Chi-kaške komične opere. Občinstvo, ki je povsem napolnilo dvorano, je bilo navdušeno. Med

navzočimi je bil tudi guverner države Ohio Frank Lausche, slovenski rojak.

NOV SLOVENSKI ZDRAVNIK V CLEVELANDU

V naselbini Collinwood v Clevelandu je pričel nedavno ordinirati mladi slovenski zdravnik dr. Milan F. Vozel iz znane družine Steva in Leopoldine Vozlovih, ki sta delavna pri mnogih slovenskih društvih v Collinwoodu. Dr. Vozel se je specializiral za notranje bolezni in ima svojo ordinacijo na Waterloo Rd. Naše čestitke!

IZOBRAŽEVALNA KONFERENCA V CLEVELANDU

Po zgledu izobraževalne akcije nekdanje JSZ nadaljuje zdaj tudi SNPJ z rednimi letnimi izobraževalnimi konferencami po svojih okrožjih. Tako je bila 27. marca taka konferenca za federacijo SNPJ v Clevelandu. Konferenci, ki se je je udeležilo kljub izredno slabemu vremenu nad 50 delegatov, je predsedoval Matf Petrovich. Glavni referat je imel mladinski direktor SNPJ Michael Vrhovnik.

NOV SLOVENSKI PEVSKI ZBOR V FONTANI

Slovenci v Fontani, Calif., kjer je tudi mnogo Slovencev — upokoencev, so ustanovili pod okriljem gospodinjskega kluba v Slovenskem domu mešani pevski zbor. Imena še niso izbrali. Vaje imajo vsak teden. V septembru nameravajo prirediti že prvi koncert.

PREDVAJANJE POUČNIH FILMOV

Da se dobijo začetna sredstva za obnovev dela mladinskega krožka št. 2 SNPJ v Clevelandu, je bilo 20. maja v Clevelandu v Slovenskem narodnem domu predvajanje zvočnega filma v barvah, ki ga je posnel Jože Zele ml. v domovini. Predvajanje je zelo uspelo. — Društvo SNPJ št. 33 v Ambridge, Pa. je predvajalo 1. maja film iz naše Dalmacije.

ABZ V LETU 1954

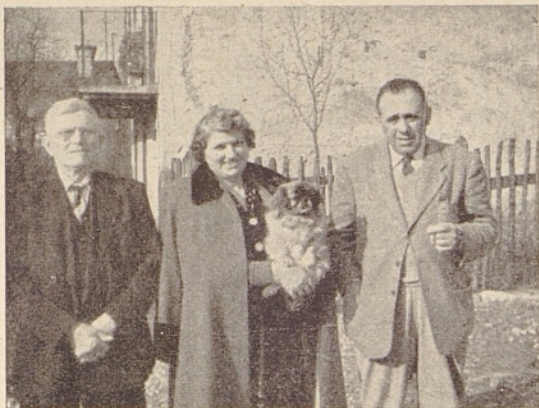
Ameriška bratska zveza (ABZ) s sedežem v Elyju, Minn. je druga najstarejša slovenska osrednja podpora zveza. Obstoji že 57 let. Po poročilih na seji njenega glavnega odbora z dne 25.—26. februarja je imela 31. decembra 1954 v oddelku odraslih 17.452 članov, v mladinskem oddelku pa 11.889 članov, skupno 29.341 članov, kar je 182 več kakor 1953. Lani je sicer imela jubilejno kampanjo ob 40-letnici ustanovitve mladinskega oddelka in dosegla 1142 novih članov, toda izstopi, črtanja in smrt so vzrok, da porast ni večji. Društvo je imela ABZ 160, za dve manj kakor leto dni prej. Skupno premoženje znaša konec 1954 skupno 6.170.637 dolarjev. Zveza izdaja kot svoje glasilo polmesečnik New Era (Nova doba), ki je bil do konca 1954 še tednik. Izhaja v 11.000 izvodih in je pisan v prvem delu v angleščini, v drugem pa v slovensčini.

NOVI KAMPANJE ZA ČLANE PRI SNPJ IN ABZ

Ob tridesetletnici ustanovitve prvih društev SNPJ z angleškim uradnim jezikom je SNPJ razpisala kampanjo za pridobivanje novih članov, ki bo trajala od 1. aprila do 30. novembra. Namen je pridobiti 3000 novih članov, za vsako leto 100. Geslo kampanje je: Naprej za SNPJ! Pridobivanje je organizirano po točkovnem sistemu, pri čemer se zlasti upošteva zavarovalna vsota z razredom, kamor se prikladi novi član. Zmagovalci, ki bodo dosegli vsaj 500 točk in je njih število neomejeno, bodo kot nagrado dobili brezplačno vozovnico za Miami na Floridi in 250 do 150 dol. za počitniške stroške. — Tudi ABZ je razpisala člansko kampanjo v počastitev prihodnje konvencije, ki bo v septembru 1956 v Waukeganu. Kampanja traja od 1. maja 1955 do 31. maja 1956. Namen je doseči toliko članov,

Z mladinske predstave v Slovenskem narodnem domu v Fontani na velikonočno nedeljo

Rojaki Aleksander Kocijančič z ženo Mary in Andrej Gabrijelečič iz ZDA na obisku v rojstni Primorski

Primorska rojaka Anton Zamar in Marija Fikfak iz Francije sta obiskala svoj rodni Solkan

da bo imela ABZ skupno 50.000 članov. Poleg rednih nagrad za pridobitev novih članov bodo uspešni nabiralcı dobili po določenih pogojih tudi pravico častnega delegata na prihodnji konvenciji s plačano vožnjo in dnevnici.

PROSLAVA 1. MAJA V FRANKLINU

Kakor vsako leto je tudi letos priredila kansaška federacija društev SNPJ proslavo delavskega praznika 1. maja. Na tej proslavi se vsako leto zberejo v tej stari slovenski naselbini vsi stari prijatelji, ki so prejšnja leta premogarli po tamošnjih revirjih.

SLOVENEK PREDSEDNIK CLEVELANDSKEGA

FILHARMONIČNEGA ORKESTRA

Za predsednika clevelandskega filharmoničnega orkestra je bil izvoljen slovenski godbenik Frank Slejko. Slejko je odličen violinist in je član navedenega orkestra že od njega ustanovitve.

DVE ZLATI POROKI

Dne 1. maja sta proslavila v Hibbingu, država Minnesota, v krogu svoje družine zlato poroko zakonca Ribič. Ribič se je priselil v Ameriko iz Spodnjega Preskarja, njegova žena pa iz Dešan pri Moravčah. — 15. maja pa sta proslavljala v Mulberryju, Kansas 50-letnico poroke John in Marija Žordani. John je star 74 let in je doma iz Poljane pri Kamniku, Marija pa je rojena Okornova iz vasi Vrh pri Kamniku ter je nekaj let mlajša. Poročila sta se doma, teden dni po poroki pa sta odpotovala v Ameriko v Pittsburgh. Od šestih otrok jih živi še pet, trije sinovi in dve

hčerki. Proslava zlate poroke je bila svečana in so jubilanta počastili mnogi znanci. Obema paroma tudi čestitke »Rodne grude«!

UMOR IN NESREČE

Dne 25. aprila je bil umorjen v Chicagu v svojih poslovnih prostorih rojak Joseph Kristan, star 65 let, doma z Vač nad Litijo. Zabodel ga je 60-letni Slovenec Joseph Zakrajšek. Pokojnik je z zlatino mnogo potoval po zahodnih ameriških državah in bil med rojaki dobro znan. Zdaj je bival mnogo let v Chicagu in se ukvarjal s prodajo zemljišč in hiš, katerih je več tudi sezidal za prodajo. Z Zakrajškom sta bila v sporu zaradi nekega zemljišča in ob ponovnem prepiranju mu je Z. prerezal vrat, da je Kristan izkrmavel. Pokojnik je bil od l. 1928 član SNPJ in je rad obiskoval slovenske napredne prireditve. Bil je samski, v Ameriki je zapustil nečaka, brata v Litiji, sestro v Logatcu.

Konec aprila je izbruhnil v Chicagu hud požar v hotelu Green Mill. Gašenje je vodil tudi slovenski gasilski častnik Edvard Duller. Pod njim so se zrušile stopnice in se je udril v plamene. Šele po koncu požara so ga potegnili ožganega izpod ruševin. Pok. Duller je bil med rojaki zelo priljubljen. Od leta 1952 je bil pri gasilcih ter je postal kapitan. V tem požaru je izgubilo življenje poleg Dullerja še 12 oseb.

V Cornwallu, Pa. se je smrtno ponesrečil Ciril Wizar. Pomagati je hotel delavcu, ki je padel s kamiona in obležal nezavesten. Ustavil je prvi avto in peljal z njim ranjenca v bolnišnico. Toda avto je na ledeni

cesti zaneslo v šolski avtobus. Ciril in ranjenec sta bila na mestu mrtva, voznik težko poškodovan, avtomobil pa razbit.

SLOVENEK ZE PETIČ IZVOLJEN ZA MESTNEGA FUNKCIONARJA

V začetku aprila je bil že petič izvoljen za pomožnega nadzornika (asistent supervisor) v občini La Salle, Pa. Slovenski rojak Matt Vogrich, predsednik nadzornega odbora društva SNPJ »Triglav-Zora« v La Salle.

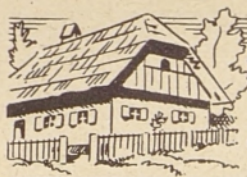
50-LETNICA DRUŠTEV SNPJ

Dne 16. aprila je proslavljalo 50-letnico ustanovitve društvo št. 36 SNPJ v Willacku, Pa. Slavnost je bila odprta z banketom, nato pa sta pela pevski zbor »Prešeren« iz Pittsburgha, Pa. ter moški zbor iz Claridge, Pa. Slavnostni govornik je bil Joseph L. Culkar, glavni predsednik SNPJ. — 24. septembra bo imelo svojo 50-letnico društvo št. 16 SNPJ v Milwaukee, Wis.

ARGENTINA

ZALOŽBA »NOVE DOMOVINE« V BUENOS AIRESU

Edini slovenski napredni list v Argentini in sploh v Južni Ameriki je polmesečnik »Nova domovina«, ki se pa bori s finančnimi težkočami. Zaradi tega je bilo na posebnem sestanku vseh rojakov, ki jim je list pri srcu, ustanovljeno posebno podjetje Založba »Nove domovine«, katere naloga bo izdajati poleg lista tudi še koledar in razne knjige. Založba bo imela obliko delniške družbe in pričakovati je, da bo uspela tako v moralnem kakor tudi v finančnem oziru in zbrala okrog sebe vrsto novih sotrudnikov.

DOM IN DRUŽINA

Ohranimo našo lepo narodno nošo

Tončka Arhar

PREKMURSKA NOSA

Dežela klopotcev in topolov preko Mure je izoblikovala svojega človeka in mu vdihnili pečat ljubezni tudi v narodni noši. Tu je doma bela noša iz domačega platna. Svojo staro narodno nošo pa je prekmurški človek že pred desetletji opustil. Ni je popolnoma zavrgel, le shranil jo je in jo še danes obleče ob raznih svečanostih, ki si jih ni mogoče predstavljati brez stare narodne noše.

Najstarejši viri za prekmursko nošo, ki pa ne segajo preko začetkov 19. stoletja, nam jo opisujejo takole: Moški so nosili poleti lahko obleko, široke hlače, tkane iz domačega platna in bel suknen jopič. Pod jopičem so nosili telovnik. Pokrivali so se s klobukom, čez ramena so obešali torbo. V zimskih dneh so se v predelu ob Muri odevali v črne, do ledij segajoče kožuhe. V severnejših predelih Prekmurja pa so bili v navadi kratki beli okrašeni kožuhi. Namesto belih platnenih hlač so v zimskem času oblekli toplejše modre suknene hlače in suknen plašč. Obuvali so »čizme«, to so neke vrste nagubani škornji, ali pa so si obuli »topanke«, ki so tudi del slovaške noše. Topanke so višji škornji brez pet, namesto katerih imajo nabito višjo ali nižjo podkvico. Ovratnih rut moški v tem predelu niso nosili.

Žene so se oblačile poleti v obleko, podobno dolgi srajci. Čez srajco so oblekle životeke »oplečnik«, ki so ga na prsih spenjale z rdečimi ali modrimi trakovi. Dekleta so nosila nagubana, do gležnjev segajoča krila ter janko. Kadar so odšle na pot, so si pokrile glavo z belo pečo. Moder, zelen ali rdeč suknen pas pa so si opasale okrog pasu. Črni, kratki predpasniki so bili takrat splošni del noše. Kakor moški so se

tudi žene obuvali v čizme ali topanke.

Poročene žene v višjih predelih so si čez platnene čepice zavezovale še belo štiriozglato pečo. Po načinu zavezovanja so se ločile žene iz severnega Prekmurja od onih iz ravninskih predelov. Prve so zavezovale pečo zadaj na glavi, druge pa na temenu v obliki dveh rogov. Po svojevrstnem pokrivalu so se odlikovale tudi žene iz okolice Rabe. Te so nosile na glavi »polo« podolgovate oblike. Dekleta so prvotno nosile »parte«, venčku oziroma traku podoben nakit, kasneje pa le še z rdečimi trakovi prepletene kite, ki so jim padale prosto po hrbtu.

Stara narodna noša pa se je v desetletjih pod različnimi vplivi precej spremenila. Moški so se ob začetku 20. stoletja oblačili v »robačo«, ki je imela široke rokave in je visela čez hlače do bokov. Bele platnene hlače imajo spodaj kratke rese. Čez robačo so oblekli telovnik »pru-

slek« temne barve in s temnimi gumbi navzkriž do vratu zapet. Vrhnje oblačilo je bila jopa iz debelejšega suknenega blaga. Jopa sega do kolen in se zavezuje z žnoro. Kožuh je nadomestil plašč »gaban«. Obuvali so škornje, »čizme«, pokrivali pa so se s suknenimi kapami.

Žensko nošo so v tem času sestavljali rokavci, dolgi do pasu, s širokimi nabranimi rokavi do komolcev. Krilo, »janka«, je imelo pas na več mestih ojačen s pokončnimi paličicami. Čez krilo so imele predpasnik, narejen iz domačega platna ali iz kupljene barvane tkanine. Poročene žene so pokrivala rdeče pisano kapico, čez to pa so si nadele pečo z vezeno rožo v vogalu, ki pada po hrbtu. Pečo so zavezovale na tilniku. Za potovanje so se žene ogrnile še v platnen prt, ki je bil velik kot rjuha in je imel po sredini rdečo progo. Vogale prta so zavezovale na prsih. Okrašen kožuh je bil zimsko žensko oblačilo.

Šla si mimo

Ioan Cankar

*Šla si mimo mojega živoljenja
in si me gredoč pozdravila;
šla si, enkrat si se še ozrla,
samega si me ostavila.*

*Šla si mimo kakor tihe sanje,
in ob uri tisti sem spoznal,
da sem sam na vsem širokem svetu,
da sem sam bil, da sem sam ostal.*

*Zdaj stojim pred svojim pustim domom;
zame ni več pota ne cesté,
ti greš dalje, komaj še te vidim,
v soncu se blešči jo ti lasje.*

Lojze Zupanc

Smuški graščak hudoben ko vrag

Belokranjska pripovedka

Nad Semičem je gora Smuk. Na Smuku je v starih časih stal mogočen grad. V gradu pa je prebival graščak, ki je bil hudoben ko sam vrag. Kdorkoli je kdajkoli prestopil grajski prag, ga smuški graščak ni pustil več v dolino. Zadržal ga je v gradu, kjer je moral garati na grajskih njivah, okopavati grajsko trtje v Stari gori in hoditi z graščakom na lov kot gonjač, kajti graščak na lovskih hajkah ni potreboval psov, temveč grajske hlapce, tlačane in siromake, ki jih je bil zasušnil, da so namesto psov tekal po lozi in mu priganjali divjačino na odstrel.

To pa še ni bilo najhujše! Smuški graščak je bil debel ko pitana krmača. In ker ni mogel hoditi, so ga tlačani morali na nosilnici nositi: štirje so ga nosili, eden pa ga je na viseči nosilnici moral zibati ko dojenčka v zibelki.

Nekoč je graščak spet odšel na lov. Pravzaprav ni šel, ampak so ga njegovi tlačani nosili na nosilnici, spotoma pa ga je zibal star Šokec, ki ga je bil hudobni graščak zasušnil, ker ni pravočasno prišel na tlako.

Nosili so tlačani smuškega graščaka po lozi, nosili in se znojili ter jezili, ker je bil graščak težak ko vol. Stari Šokec pa ga je spotoma zibal. Ko pa je graščak od nenehnega pozibavanja zadrnohal, je starček zapel:

*»Nobena reč ne traja večno,
prišel bo čas, ko bomo srečno
srne in zajčke sami lovili,
ko bomo lepe graščake pobili.
Zibaj se, zibaj, smuški graščak,
še malo in vzel te bo vrag!«*

A sredi pesmi se je hudobni graščak prebudil in slišal, kaj mu starec poje. Razjezil se je in ukazal nosačem, naj se vrnejo v smuški grad. Komaj

so prispeli na grajski dvor, je graščak s korobačem pretepel ubogega starca, nato pa je ukazal grajskim hlapcem, naj ga vržejo v prepad.

Rečeno — storjeno! Grajski hlapci so pograbili starca, ga zvezali in odvlekli k prepadu, ki je zeval za gradom. A preden so ubogega tlačana pahnili v prepad, je starček zakričal z močnim glasom, da je odmevalo v dolino:

»Smuški graščak, hudoben si ko vrag! Preden boš osivel, boš za menoj prišel!«

In res se je zgodilo, kakor je prerokoval stari Šokec. Še tisto leto so se kmetje v Šokariji uprli hudobnemu graščaku. Navalili so v grad, ujeli graščaka, ga zvezali in pahnili v prepad.

Poslej ni v gradu nihče več prebival. Minila so leta, grad je razpadel in skala za skalo se je zvalila v prepad.

Danes so na Smuku le še bedne razvaline nekdanjega mogočnega gradu. Šokci pa sami kopljejo svoja trtja v Stari gori, v smuških lozah pa sami srne in zajčke love.

»ZVEZDA«

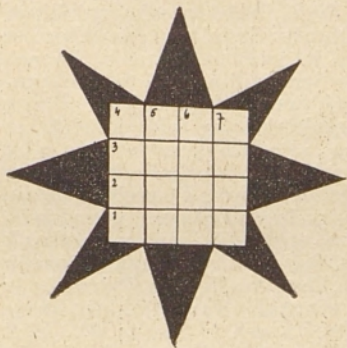
Vodoravno: 1. praоче, 2. dim (množ.), 3. židovsko moško ime, 4. koroško žensko ime.

Navpično: 1. gradi, 5. arabsko moško ime, 6. tibetanski svečnik (žival), 7. arabski zdravnik.

KOROŠKE UGANKE

Ni kradel nič naredil,
pa je obešen bil.
Kdo je to?

(uoaz)

PASTIRSKA

Koroška narodna

*Na planinci sem služil,
sem pasel ovce,
pa medved je prišel,
pojedel je vse.*

*Gospodar je prišel,
pobaral me je:
»Kam si napravil
ti moje ovce?«*

*Jaz koj sem povedal,
se nisem nič bal:
»Medveda pobarajva,
kam jih je djali!«*

DRAGI ROJAKI!

Življenje in delo na Slovenski izseljenski matici in uredništvu »Rodne grude« je zavzelo zdaj ob obisku rojakov novo obliko. Zivahno razgibanost je čutiti vsak dan. Rojaki prihajajo in odhajajo na Matico, se tu seznanjajo, pripravljajo na izlete in še marsikaj. Ganljivo je videti srečanje ameriških rojakov na Matici, ko se nekateri niso videli med seboj že 40 ali pa še več let, zdaj pa se na Matici nenadoma srečajo. Njih srečanja so tako pristrčna, da si človek tega ne more predstavljati. Njihovi pomenki so ob obujanju spominov zelo živahni. Dela imamo torej dovolj, zato naj nam rojaki oprostite, ako kateremu nismo utegnili na pismo odgovoriti takoj. Občutno nam manjka naš tajnik tov. Švigelj Albert, kateri je odšel na bolezenski dopust. Zdaj pa še nekaj o naših dopisnikih.

Upamo, da smo ustregli našemu rojaku Raymond Kladniku z objavo slike njegove rojstne vasi. Ščasoma bomo ustregli tudi drugim našim rojakom, med katerimi so: Angela Bučar, ki si želi sliko Spolarjeve hiše v Dobrepolju; Margareta Blatnik, ki si želi vas Podlitz; Mici Pečenko, ki bi rada Boltetovo hišo v Dvorski vasi; Anton Potočnik, ki si želi nekaj iz Litije; Frančiška Križak, ki bi rada Šimčevo hišo pri Dobravicah; Frances Rozman bi rada sliko Kranjs in okolice, in še Jennie Marinšek, ki si tako želi videti sliko Dravelj. Vsem bomo ustregli. Raymond Kladniku smo hvaležni za 4 nove naročnike in se mu priporočamo še za nove. Tudi za našo rojakinjo iz Ljubljane Frances Jelarčič bomo še kaj našli, da ji bo v drag spomin na sprehode v njeni mladosti. Želimo, da bi bila zadovoljna s poslanimi fotografijami.

Žal nam je, da ne moremo sproti objaviti vseh pisem naših rojakov. Ko bi jih vi brali, bi čutili, kako veje iz njih do-

motožje in ljubezen do rojstne domovine. Prepričani smo, da so naši rojaki veseli, ko vidijo naš pozdrav v »Rodni grudi« ali pa ko prejmejo na dom naše pismo kot odgovor na svojega. Upamo, da je tako. V zadnjem času smo morali veliko takih pisem izpustiti, ker nismo imeli v našem listu dovolj prostora, da bi jih objavili. Tem rojakom smo se za njihov trud zahvalili s pisemsko pošto.

V posebno dolžnost si štejeemo, da se javno zahvalimo rojaku Joseph Zibiliču, predsedniku »Doma Jugoslovena« iz Egipta, ki nam je poslal naslove za prvih 10 naročnikov iz tega dela sveta.

Tudi naša zvesta rojakinja Dorothy Sodnikova iz Chicago se je izredno izkazala, ko nas je iznenadila z 10 novimi naročninami. Hvala Vam draga rojakinja! Le tako naprej, pa bo »Rodna gruda« kmalu v vsaki hiši, kjerkoli živi slovenski izseljenec. Za prelepo pismo in podporo listu naj se zahvalimo rojakinji Jennie Marinšek iz New Mexice, Johnu Kosmaču iz Toronta, Franku Vidmarju iz Coraopolis Pa., rojakinji Karolini Papesz iz Slovan Pa., Matt Vidmarju iz Coraopolis Pa. in rojakinji Frances Gabrenji iz Johnstovna Pa. Rojakinji Louise Tellis iz Wnenetka Illinois sporočamo, da smo naročnino sprejeli in drugo uredili po njeni želji.

Uprava »Rodne grude« pozdravlja svoje naročnike v upanju, da se nam bodo še kaj oglasili z željo, da bi se njihov krog še povečal. Rojakom pa, ki se nahajajo na obisku v rojstni domovini, želimo prijeten oddih.

Uprava

CLE ELUM WASHINGTON

Cenjenemu uredništvu »Rodne grude« se iskreno zahvaljujem za izpolnitev moje želje, saj mi je to v največje veselje. Presenečen sem bil, ko sem zagledal v 5. številki na naslovn

strani sliko moje rodne vasi Luče v Savinjski dolini. Priporočam vsem slovenskim izseljencem, da bi si naročili list »Rodno grudo«, saj jo bodo brali z velikim veseljem. Sam sem naročnik že drugo leto. Prejel sem vse številke. Po temu se vidi, da so poštni uslužbenci tako v Sloveniji kot pri nas vestni v svojem delu. Pošiljam vam naslove za štiri nove naročnike. Naročnino vam pošljem po poštni nakaznici.

Ko prejmete to moje pismo, pošljite novim naročnikom takoj »Rodno grudo«, saj jo težko pričakujejo.

Raymond Kladnik

NORTH CHICAGO, ILLINOIS

... Prav z veseljem vam sporočam, da sem prejela vse številke »Rodne grude«, katero sem naročila lansko leto, ko sem obiskala moj rojstni kraj, moje brate, sestre in sorodnike. Doma sem iz Polhovega Gradca.

Ker se mi list zelo dopade in mi je že potekla naročnina, vam pošiljam nakaznico za 6 dolarjev in sicer za mene in dve novi naročnici, katerih naslov prilagam. Mrs. Mary Debelak pravi, ko bere »Rodno grudo«, da se ji zdi, kot da je doma v stari domovini na Vrhnikih.

Letošnjim obiskovalcem priporočam, da si naročijo list »Rodna gruda«, saj jih je precejšnje število na obisku v domovini iz North Chicago in Waukegana. Prejmite pozdrave vsi obiskovalci domovine in vsi pri Slovenski izseljenski matici.

Frances Gregorin

MILWAUKEE 4 WISC.

Pošiljam vam 5 dolarjev kot naročnino za enega starega in enega novega naročnika. Stiri naj bodo za »Rodno grudo«, enega pa darujem Matici. Nisva še pozabila, kako lepo smo bili sprejeti, ko smo bili na obisku 1953. leta. »Rodna gruda« se nama tudi dopade. Najprej pre-

gledava slike domačih vasic in mest. Prejmite lepe pozdrave!

Gabrijela Benko

PUEBLO COLO.

... Priloženo prejmete nakaznico za ponovitev naročnine za leto 1956. Posrečilo se mi je dobiti enega novega naročnika. Je zelo dober rojak in rodoljub ter mu je tudi »Rodna gruda« zelo pri srcu. Upam, da boste razumeli, kar sem »našrajbal«. Prav lepe pozdrave vsem pri Slovenski izseljenski matici in »Rodni grudi«. Vedno vaš rojak

Frank Boltežar

NEW CASTLE, PA.

Cenjeno uredništvo »Rodne grude«. Prejmite najlepše pozdrave vsi v uredništvu. Iz daljne Amerike vam pošiljam za nadaljnjo naročnino »Rodne grude«, katera se mi zelo do-

pade, ker je zanimiva, toliko bolj, ker prihaja iz daljnega kraja, od koder smo se morali ločiti in si drugje iskati boljšega kruha. Kmalu bo preteklo eno leto, ko sem stopila na slovensko zemljo. Koliko sem imela veselja med svojimi znanci in sorodniki. Hitro je čas potekel in treba se je bilo posloviti z obljubo, da še pridemo in obiščemo domovino. Sedaj je toliko večja želja, da bi jo znova obiskali. Bodite pozdravljeni vsi v uredništvu, enako tudi tajnik Matice Sva-gelj.

Tončka Skufca

MC. KEESPORT, PENNA.

Pošiljam vam dva dolarja za »Rodno grudo«, katero redno prejemam. Hvala vam, zelo jo ljubim in jo takoj, ko jo prejmem, prečitam. Oprostite, ker vam že prej nisem poslala na-

ročnine, sem bila zelo zaposle-na vso pomlad. Dala sem brati »Rodno grudo« eni Slovenki in upam, da jo boste lahko uvrstili med naročnike, ker jo bo sigurno naročila. Saj vsak za-veden Slovenec še goji ljubezen do svoje rodne grude in domo-vine. Upam in želim, da se vi-dimo drugo leto v lepi Slove-niji in na domači Štajerski. Vam ostajam hvala in vam pošiljam rojaške pozdrave.

Josephine Ranzinger

DELAFIELD WISC.

... Pošiljam vam ček za 2 in pol dolarja za »Rodno grudo«. Veselje jo je brati, ker veliko najdem v njej, kako je v moji rojstni domovini. Obenem se vam lepo zahvalim za trud, da mi list pošiljate tako daleč v tujino. Zato pristrčna hvala vsem. Pozdravljeni. *Anna Podlesnik*

Sto dvajset telovadnih društev iz vse Slovenije je nastopilo

Od 10. do 12. junija je teles-novzgojna organizacija »Parti-zan« priredila v Kopru veliča-šten pokrajinski zlet, na kate-rem je sodelovalo nad 10.000 telovadcev in telovadk iz več kot 120 društev Primorske, Do-lenjske, Notranjske in Gorenj-ske. S to veliko prireditvijo je telovadna organizacija v Slove-niji proslavila 10. obletnico osvoboditve.

Že v petek dopoldne so se pričeli zbirati v Kopru prvi te-lovadci, katere so v to prijazno obmorsko mesto vozili številni avtobusi in kamioni. V petek so bile na sporedu tekme v va-jah na orodju in v mnogoboju, na katerih je sodelovalo nad 1000 tekmovalcev. Tudi v sobo-to so se te tekme nadaljevale, toda žal samo dopoldne, kajti popoldne se je nebo pooblačilo in začelo je močno deževati. Zraven je zapihala še burja, ta-ko da je zavladala vsesplošna zaskrbljenost: kaj bo jutri, na glavni zletni dan, če bo tudi jutri takšno vreme? Zaradi dež-ja je moralo v soboto zvečer odpasti več prireditev, in sicer slavnostno tekmovanje jadnic ob svitu žarometov, bengalični ogenj in še marsikaj. Zaskrb-ljenih obrazov so v soboto od-hajali tisoči telovadcev k po-čitku.

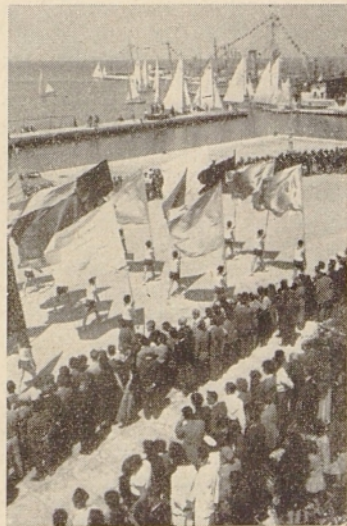
OSEM TISOČ TELOVADCEV V SPREVODU

Nedeljsko jutro je pregnalo vse skrbi in bojazni, kajti na brezoblačnem nebu je sijalo sonce in dvigalo veselo razpo-loženje med množicami. Zgo-daj zjutraj so se na stadionu formirale kolone telovadcev in proti 11. uri se je po mestu raz-vil slavnostni sprevod, v kate-rem je korakalo nad 8000 telo-vadcev. Gledalci so navdušeno pozdravljali vrste mladih telo-vadcev in telovadk, posebno pozornost in navdušenje pa so vzbudili pripadniki »Partizana« v novih krojih ter oddelek za-gorelih in stasitih mornarjev, ki se je priključil sprevodu.

Po končanem sprevodu se je nad 10.000 pripadnikov »Parti-zana« in gledalcev zgrnilo na glavni trg, kjer je spregovoril med navdušenim vzklikanjem množice predsednik Izvršnega sveta LRS in pokrovitelj zleta v Kopru Boris Kraigher.

U NU SE PRIPELJE NA ZLET

Popoldne so se že dolgo pred 15. uro zbrali na stadionu tisoči in tisoči gledalcev, ki so prič-a-kovali pričetek popoldanskega nastopa. Prav tako pa so mno-žice nestršno pričakovale pri-

Zlet društev »Partizan« v Kopru

hod predsednika vlade Burman-ske unije g. U Nuja, kajti že pred nekaj dnevi se je po me-stu razširila govorica, da bo zlet obiskal predsednik Burme U Nu.

Okoli 15.30 je na stadionu vzvalovilo, kajti pred vhodom se je pokazal predsednik bur-manske vlade v spremstvu pod-predsednika Zveznega izvršne-ga sveta Aleksandra Rankovi-

ća, predsednika Izvršnega sveta LRS Borisa Kraigherja in drugih vodilnih funkcionarjev. Med navdušenim vzklikanjem se je g. U Nu povzpel na častno tribuno, kamor so mu pionirji prinesli cvetje, nato pa so ga pozdravili predstavniki krajevnih oblasti. Predsednik U Nu, ki ga je lep in prisrčen sprejem vidno vradostil, se je za vse pozdrave in darila zahvalil z daljšim govorom, v katerem je med drugim dejal: »V posebno čast si štejem, da lahko na tem mestu pozdravim mladino ljudstva, ki je meni kakor tudi

burmanskemu narodu majdražja na svetu.« Takoj po končanem govoru predsednika Burme se je pričel telovadni nastop.

Prvi so prikorakali na stadion mladinci in mladinke domačih društev »Partizan«, okoli 300 po številu. Nastopajoči so skladno izvajali razne gibe, ob zaključku svoje točke, ki je nosila naslov »Pozdrav«, pa so s svojimi telesi formirali imeni Tito — U Nu. Ta prizor, ki je simbolično prikazal prijateljstvo med dvema narodoma, po geografski legi sicer zelo oddaljenima, vendar prizadevajoč

si doseči iste cilje, je dvignil med gledalci viharne ovacije.

Takoj nato so se pričele odvijati druge točke programa, 12 po številu. Vsega skupaj je nastopilo okoli 10.000 telovadcev in telovadk vseh starosti, od najmlajših pionirjev in pionirk do članov in članic. Posebno navdušenje je vzbudil med gledalci nastop oddelka Jugoslovanske ljudske armade. Naši vojaki so v nastopu s puškami pokazali veliko izurjenost in spretnost, tako da so jih gledalci upravičeno nagradili z dolgotrajnim ploskanjem.

Lepa zmaga jugoslovanskih nogometašev v Italiji

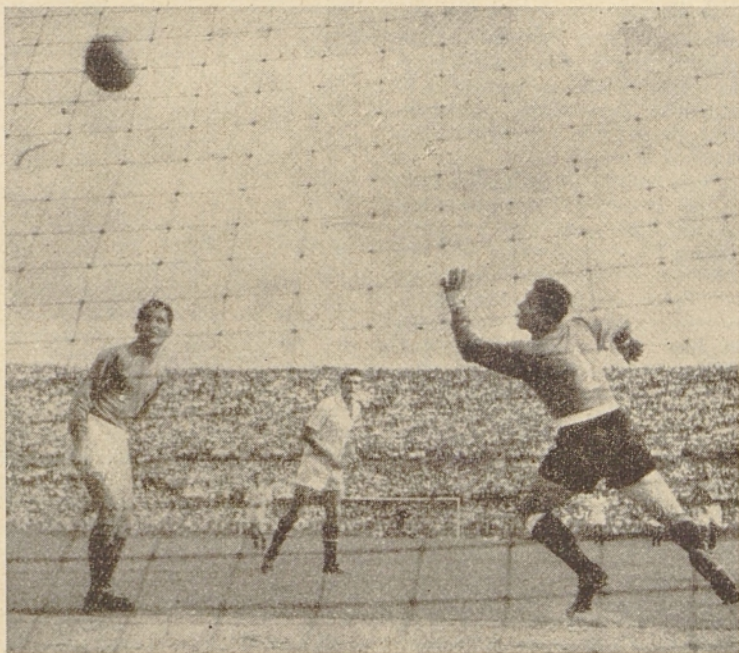
Dne 29. maja sta se v Torinu pred 70.000 gledalci srečali nogometni reprezentanci Italije in Jugoslavije. Za tekmo je vladalo med milijoni pristašev nogometa v Jugoslaviji in Italiji veliko zanimanje, kar ni nič čudnega, saj se obe državi v nogometu uvrščata med vodilne v Evropi. Italija je pred vojno dvakrat osvojila svetovno prvenstvo in je bila nesporno vodilna nogometna »velesila«. Po vojni je kvaliteta italijanskega nogometa sicer občutno nazadovala, vendar so se v zadnjem času Italijani precej popravili. To velja zlasti za zadnje mesece, ko je italijanska državna reprezentanca zaporedoma dosegla tri blesteče mednarodne uspehe, in sicer nad Argentino (2:0), nad Belgijo (2:0) in nad Nemčijo (2:1). Italijani so pred tekmo z Jugoslavijo računali, da jim je treba narediti samo še »piko na i« in italijanska enajststotnica bi spet zavzela vodilni položaj v Evropi. Ta »pika na i« naj bi bila popolna zmaga nad jugoslovanskim moštvom.

Toda zgodilo se je prav nasprotno. Jugoslovanski strokovnjaki so bili pred tekmo precejšnji pesimisti, kajti naši nogometaši so na trening tekmah pokazali razmeroma slabo formo. Zato pa so tem bolj zablesteli na tekmi v Torinu, kjer so popolnoma premagali italijansko reprezentanco s 4:0 (0:0). Jugoslovanski nogometaši so

zaigrali borbeno in z vsemi silami, zavedajoč se važnosti tega srečanja. Pa ne samo v borbenosti, tudi glede taktike in kondicije so bili jugoslovanski igralci neprimerno boljši in so povsem zasluženno dosegli tako visoko zmago. Italijanske igralce so razjarjeni gledalci ob koncu tekme izžvižgali in obmetavali s praznimi steklenicami Coca-cole, dočim so jugo-

slovanskim nogometašem navdušeno ploskali. Posebno lep sprejem so dočakali jugoslovanski nogometaši ob povratku v Trstu, kjer se je zbralo na postaji na tisoče tržaških Slovencev in tudi Italijanov, ki so navdušeno manifestirali za Jugoslavijo.

Na spodnji sliki vidite, kako je bil dosežen prvi gol za Jugoslavijo.

Z nogometne tekme v Torinu

ČASOPISNO-ZALOŽNIŠKO PODJETJE

»SLOVENSKI POROČEVALEC«

i z d a j a

NAJVEČJI SLOVENSKI DNEVNIK

SLOVENSKI *Poročevalec*

PRILJUBLJENI TEDNIK

ILUSTRIRANO REVIJO

tovariš

IN UGANKARSKI LIST

PREPRIČANI SMO, da vam je nad vse draga sleherna vest iz domačih krajev, zato vas vabimo, da si naročite naša izdanja v Upravi časopisno-založniškega podjetja »Slovenski poročevalec«, Ljubljana, Tomšičeva 5/II.

Mesečna naročnina za »Slovenski poročevalec« 350 din, za »Tedensko tribuno« 150 din, za »Tovariša« 200 din in za »Kaj veš — kaj znaš« 50 din.

Naš list vam bo prijazen posrednik najnovejših vesti iz domačih krajev, najtoplejša vez med nami in najiskrenejši pozdrav iz domovine v sliki in besedi!

TOVARNA KOVINSKE EMBALAŽE

S
A
T
U
R
N
U
S

Proizvaja embalažo za prehransko, kemijsko in farmacevtsko industrijo, električne aparate za gospodinjstvo, n. pr. električne kuhalnika, električne likalnike in prenosne električne peči. Izdeluje pribor za avtomobile in kolesa: avtomobilske žaromete velike in male, zadnje svetilke, stop svetilke, signalne svetilke, zračne zgoščevalke za avtomobile in kolesa, zvonce za kolesa. Razne predmete za široko potrošnjo litografirane in ponikljane pladnje, razne litografirane otroške igrače in drugo.

LJUBLJANA — MOSTE
OB ZELEZNICI 16

Postojnska jama

PUTNIK SLOVENIJA

potovalni urad

LJUBLJANA ■ TITOVA 4
JUGOSLAVIJA

Rojaki,

*ko prihajate na obisk v staro domovino,
udeležujte se naših avtobusnih krožnih potovanj
po Sloveniji in Jugoslaviji, ki jih
prirejamo za vas!*